

PRITARTA

Kalvarijos savivaldybės mero

2026 m. rugsėjo 3 d. potvarkiu Nr. M-415

(2.4 E)

PATVIRTINTA

Kalvarijos sav. Jungėnų pagrindinės mokyklos

direktoriaus 2026 m. rugsėjo 3 d.

įsakymu Nr. V-120

**KALVARIJOS SAV. JUNGĖNŲ PAGRINDINĖS MOKYKLOS
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PROGRAMA**

Turinys

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
1.1. Įstaigos savitumas	3
1.2. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas	4
1.3. Mokyklai aktualios vertybinės nuostatos	4
1.4. Mokyklos požiūris į vaiko poreikių tenkinimą	5
1.5. Mokyklos požiūris į vaiko mokymosi raidą	6
1.6. Pedagoginė praktika, skatinanti vaiko raidą	7
1.7. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai	8
1.8. Regiono savitumas	9
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	10
III. TIKSLAI, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI	11
3.1. Ikimokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai:	11
3.2. Ugdymo(si) rezultatai	12
IV. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS	12
4.1. Programos pagrindas	12
4.2. Ugdymo(si) kontekstai	13
4.3. Ugdymo(si) turinio planavimas	15
4.4. Ugdymo(si) turinio įgyvendinimas	16
Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“	16
Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“	21
Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“	25
Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“	29
Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“	34
V. VAIKŲ UGDYMOSI PAŽANGA IR UGDYMO(SI) TĘSTINUMAS	42
5.1. Pažangos stebėsena	42
5.2. Ugdymo(si) tęstinumas	44

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Kalvarijos sav. Jungėnų pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programos (toliau – Programa) paskirtis yra pateikti esminius susitarimus dėl vaikų nuo gimimo iki 5 metų ugdymo(si), siekiant užtikrinti kokybišką ikimokyklinį ugdymą(si) ir ugdymo(si) tęstinumą priešmokyklinėje grupėje.

Rengiant programą vadovautasi požiūriu, kad kiekvieno vaiko raida ir ugdymas(is) yra unikalus vieningas procesas, kuris neišvengiamai vyksta socialinėje sąveikoje, pasižymi unikaliais bruožais ir yra neatsiejamas nuo vaiko priežiūros. Ugdytojai, pasitikėdami natūraliomis vaiko galiomis augti ir ugdytis bei kurdami pagarbą ir pasitikėjimu grįstą tarpusavio santykį, sudaro sąlygas per patirtį ir žaidimą plėtoti prigimtines galioms, pripažįsta ir gerbia skirtynes, pasiekimų įvairovę, kuria galimybes skleisti vaikų unikalumui bei individualumui.

1.1. Įstaigos savitumas

Jungėnų pagrindinė mokykla (toliau – Mokykla) – bendruomeniška, vaikui ir jo šeimai atvira ugdymo įstaiga, kurioje siekiama sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui augti, mokytis, tyrinėti ir patirti sėkmę pagal jo individualias galias, poreikius ir patirtį. Mokyklos savitumą lemia artimas bendruomenės ryšys, dėmesys kiekvienam vaikui, pagarba jo individualumui ir nuoseklus bendradarbiavimas su šeima.

Ikimokyklinis ugdymas organizuojamas atsižvelgiant į **vaiko amžių, individualią raidą, poreikius, patirtį ir šeimos lūkesčius**. Vaikas laikomas aktyviu ugdymo proceso dalyviu – jam sudaromos galimybės rinktis, veikti, tyrinėti, eksperimentuoti, kurti, klausti ir mokytis per patirtį. Ugdymo procese svarbus ne tik siekiamas rezultatas, bet ir pats vaiko mokymosi bei atradimo procesas.

Mokyklos aplinka suvokiama kaip **svarbi ugdymosi erdvė**. Vaikams sudaromos sąlygos mokytis ne tik grupėje, bet ir įvairiose mokyklos bei jos aplinkos erdvėse. Ugdymo procese išnaudojamos gamtinės ir socialinės aplinkos galimybės, sudarant sąlygas vaikams stebėti, tyrinėti, pažinti artimiausią aplinką, pastebėti joje vykstančius pokyčius ir kurti ryšį su savo gyvenamąja vieta. Ypatingas dėmesys skiriamas patirtiniam, žaidimu ir kasdiene veikla grindžiamam ugdymuisi.

Mokyklos ikimokykliniame ugdyme svarbi **žaismė**. Žaidimas laikomas natūralia vaiko veikla ir viena svarbiausių jo mokymosi bei saviraiškos formų. Per žaidimą vaikai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti problemas, išreikšti emocijas, susitarti, laikytis taisyklių, išbandyti įvairius vaidmenis ir plėtoti savo kūrybiškumą.

Mokyklai svarbus **socialinis ir emocinis vaiko ugdymas**. Kuriam saugi, palaikanti ir pagarbi aplinka, kurioje vaikas gali būti savimi, išreikšti savo jausmus, mokytis juos atpažinti ir

valdyti, suprasti kitą žmogų bei kurti pozityvius santykius. Kasdienėse veiklose skatinamas vaikų savarankiškumas, atsakomybė, pasitikėjimas savimi ir gebėjimas spręsti kylančias situacijas.

Ypatingas dėmesys skiriamas **įtraukiajam ugdymui**. Pripažįstama, kad kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl ugdymo procesas lanksčiai pritaikomas prie individualių vaiko galimybių ir poreikių. Vaikams, kuriems reikalinga papildoma pagalba, sudaromos sąlygos dalyvauti bendrose veiklose, o pedagogai bendradarbiauja su švietimo pagalbos specialistais ir šeima, ieškodami vaikui tinkamiausių ugdymosi būdų.

Mokyklos savitumą stiprina **glaudus bendradarbiavimas su šeima**. Tėvai (globėjai) laikomi lygiaverčiais vaiko ugdymo partneriais. Siekiama ne tik informuoti šeimą apie vaiko ugdymąsi, bet ir įtraukti ją į ugdymo procesą, tartis dėl vaiko poreikių, dalytis patirtimi ir kartu ieškoti sprendimų. Atsižvelgiama į šeimos kultūrinę, socialinę ir individualią patirtį.

Ikimokykliniame ugdyme puoselėjamas **ryšys su vietos bendruomene, krašto kultūra ir tradicijomis**. Vaikai skatinami pažinti savo artimiausią aplinką, vietos žmones, tradicijas ir papročius, dalyvauti bendruomenės gyvenime, šventėse ir įvairiose bendrose veiklose. Taip ugdomas vaikų priklausymo savo bendruomenei jausmas, pagarba aplinkai ir atsakomybė už ją.

Mokykloje skiriamas dėmesys **sveikai gyvensenai, fiziniam aktyvumui ir buvimui gryname ore**. Vaikams sudaromos galimybės kasdien judėti, žaisti, tyrinėti aplinką, patirti įvairias gamtos sąlygas ir formuoti sveikos gyvensenos įpročius. Per kasdienę veiklą ugdomas supratimas apie kūno poreikius, poilsio, judėjimo, sveikos mitybos ir asmens higienos svarbą.

Mokyklos ikimokyklinio ugdymo savitumą sudaro **vaikui palanki aplinka, artimas bendruomenės ryšys, patirtinis ir žaidimu grindžiamas ugdymas, dėmesys vaiko emocinei gerovei ir individualiems poreikiams, įtraukusis ugdymas bei glaudus bendradarbiavimas su šeima**. Mokykla siekia, kad kiekvienas vaikas čia jaustųsi saugus, priimtas, išgirstas ir galėtų ugdytis pagal savo galias, o jo kasdienė patirtis būtų prasminga, džiugi ir skatinanti pažinti pasaulį.

1.2. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Svarbi Mokyklos savitumo dalis – **kompetentinga ir nuolat tobulėjanti pedagogų bei švietimo pagalbos specialistų komanda**. Mokykloje dirba kvalifikuoti specialistai, kurie nuosekliai gilina profesines žinias, tobulina kompetencijas, domisi šiuolaikinėmis ugdymo kryptimis ir ieško veiksmingų, vaikų individualius poreikius atliepiančių ugdymo bei pagalbos būdų. Specialistų profesinė kompetencija sudaro prielaidas laiku pastebėti vaiko ugdymosi poreikius, teikti tikslingą pagalbą ir kartu su pedagogais bei šeima ieškoti vaikui tinkamiausių sprendimų.

Mokyklos specialistai yra **aktyvūs profesinės bendruomenės nariai** – dalyvauja savivaldybės, šalies ir tarptautiniuose seminaruose, konferencijose, projektuose, mokymuose ir kitose profesinio tobulėjimo veiklose, dalijasi gerąja patirtimi, domisi švietimo naujovėmis ir jas pritaiko kasdienėje ugdymo praktikoje. Profesinis aktyvumas ir bendradarbiavimas sudaro sąlygas Mokyklos

bendruomenei mokytis vieniems iš kitų, stiprinti ugdymo kokybę ir nuosekliai tobulinti vaikams teikiamą pagalbą.

Mokykloje vertinamas **komandinis darbas ir tarpdalykinis bendradarbiavimas**. Pedagogai, švietimo pagalbos specialistai ir šeima dalijasi informacija, tariaisi dėl vaiko ugdymosi, individualios pažangos ir gerovės, kartu planuoja pagalbos priemones. Toks bendradarbiavimas padeda kurti nuoseklų, vaikui saugią ir jo individualius poreikius atliepiančią ugdymo aplinką.

1.3. Mokyklai aktualios vertybinės nuostatos

Visas Programos turinys grindžiamas pamatinėmis požiūrio į vaiką sąlygotomis vertybėmis:

Vaiko orumas – vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

Vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

Saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

Lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;

Lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai tobulinti ir reikšti savo potencialias galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi. Minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galimybės, atstovaujama vaikų teisėms mokykloje ir už jos ribų

Pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

Bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymas(is);

Kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją, pozityviai priimančią kitų kultūrų savitumą.

1.4. Mokyklos požiūris į vaiko poreikių tenkinimą

Mokytojai pripažįsta, palaiko ir remia vaikų iniciatyvas, parinkdami jiems aktualų turinį ir veiklas, sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą (1 lentelė)

1 lentelė. Vaikų ugdymo poreikiai ir jų praktinis įgyvendinimas

Vaiko poreikis	Praktinė požiūrio į poreikio tenkinimą išraiška
<i>Žaidimo poreikis</i>	Atsitraukdami, bet būdami greta, mokytojai pripažįsta vaiko poreikį turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti savo (vaikų) kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams tobulinti žaidimo gebėjimus.
<i>Saugumo poreikis</i>	Plėtojant pozityvius santykius tarp bendraamžių, vaikų ir suaugusiųjų, kuriame vaikų patirtimi grįsti susitarimai ir taisyklės. Tokiu būdu užtikrinamos sąlygos jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu.
<i>Draugysčių poreikis</i>	Palaikant vaikų domėjimąsi vienas kitu, skatinant veikti poroje ir mažose grupelėse, sudaromos sąlygos jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge.
<i>Komunikavimo poreikis</i>	Sudarant universalias galimybes socialiai priimtinais būdais reikšti savo jausmus ir mintis, pripažįstamas vaiko poreikis dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniais ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonėmis, atrasti pagarbus, veiksmingo bendravimo būdus.
<i>Pažinimo džiaugsmo poreikis</i>	Kuriami ir lanksčiai keičiami, papildomi įtraukūs kontekstai, provokuojantys smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Laisvai ir kūrybiškai taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis, vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį.
<i>Kūrybinės saviraiškos poreikis</i>	Tikslingai parenkant priemones, erdves bei metodus sukuriamos sąlygos tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškos, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių.
Programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti <i>išskirtinius gebėjimus, unikalius kiekvieno</i> vaiko poreikius, tarp jų ir <i>specialiuosius ugdymosi</i> poreikius.	

Bendruomenė vadovaujasi **JohnDewey filosofiniu požiūriu** „Švietimas nėra pasirengimas gyvenimui, švietimas yra pats gyvenimas“ – t. y. vaikas mokosi ne ateičiai, o čia ir dabar, per realią patirtį, veiklą ir santykius.

1.5. Mokyklos požiūris į vaiko mokymosi raidą

Mokyklos ikimokyklinio ugdymo mokytojų požiūris į vaiko mokymosi raidą grindžiamas humanistinės ir Montessori pedagogikos nuostatomis, pabrėžiančiomis pagarbą vaikui, jo

individualumui, savarankiškumui ir natūraliam norui pažinti pasaulį. Mokytojų požiūriu, kiekvienas vaikas turi savitą raidos tempą, individualias galias, interesus ir mokymosi būdą, todėl ugdymas negali būti vienodas visiems vaikams.

Remiamasi Maria Montessori nuostata, kad „**vaikas nėra indas, kurį reikia pripildyti, bet ugnis, kurią reikia įžiebtį**“. Todėl mokytojas nėra vien žinių perteikėjas. Jo pagrindinė užduotis – **stebėti, pažinti ir suprasti vaiką, parengti tinkamą ugdymosi aplinką, parinkti vaikui prasmingas veiklas ir sudaryti sąlygas jam pačiam veikti, tyrinėti, rinktis, atrasti ir mokytis**.

Mokytojas pasitiki vaiko gebėjimu mokytis ir siekia ne atlikti veiklą už vaiką, o suteikti jam tiek pagalbos, kiek jos konkrečiu metu reikia. Vaikui leidžiama bandyti, klysti ir kartoti veiklą, nes klaida suvokiama kaip natūrali mokymosi proceso dalis. Skatinamas vaiko savarankiškumas atliekant kasdienes veiksmus, priimant sprendimus ir sprendžiant problemas.

Mokytojų požiūriu, **vaiko raida nėra linijinis procesas**, todėl vertinama ne vaikų tarpusavio konkurencija ar vienodas pasiekimų lygis, bet individuali kiekvieno vaiko pažanga. Mokytojas stebi vaiko veiklą, fiksuoja jo interesus, gebėjimus, sunkumus ir pasiekimus, o gautą informaciją naudoja planuodamas tolesnį ugdymą. Ugdymo turinys ir veiklos lanksčiai pritaikomi prie besikeičiančių vaikų poreikių.

Ypatingą reikšmę mokytojai teikia **parengtai ugdymosi aplinkai**. Aplinka organizuojama taip, kad vaikas galėtų kuo daugiau veiksmų atlikti savarankiškai, laisvai pasirinkti veiklą, pasiekti reikalingas priemones ir mokytis savo tempu. Priemonės parenkamos taip, kad skatintų vaiko jutiminį patyrimą, judėjimą, kalbos, mąstymo, kūrybiškumo ir socialinių gebėjimų plėtotę.

Mokytojas yra **vaiko mokymosi partneris ir jautrus stebėtojas**. Jis pastebi momentą, kada vaikui reikia paskatinimo, kada – naujo iššūkio, o kada svarbiausia suteikti galimybę veikti savarankiškai. Mokytojo santykis su vaiku grindžiamas pagarba, pasitikėjimu, kantrybe ir tikėjimu vaiko galimybėmis.

Šis požiūris ypač svarbus įgyvendinant įtraukujį ugdymą. Vaiko individualumas ir skirtingas raidos tempas nėra laikomi kliūtimi – tai natūrali vaikų įvairovės dalis. Mokytojai, bendradarbiaudami su švietimo pagalbos specialistais ir šeima, ieško būdų, kaip pritaikyti aplinką, veiklas ir ugdymo būdus taip, kad kiekvienas vaikas galėtų dalyvauti, patirti sėkmę ir atskleisti savo galias.

Taigi Mokyklos mokytojų požiūris grindžiamas nuostata, kad **vaikas pats aktyviai kuria savo mokymosi patirtį, o mokytojo pareiga – būti šalia, pastebėti, sudaryti sąlygas, padrašinti ir padėti vaikui augti savarankiškai, pasitikinčiu savimi ir smalsiu žmogumi**.

2 lentelė. Pedagoginės praktikos principai ugdymo procese

Pedagoginės praktikos komponentai	Pedagoginės praktikos komponentų raiška
<i>Vaiko vaidmuo</i>	Kiekvienas vaikas matomas kaip aktyvus, socialiai motyvuotas, stiprus, gebantis, nepriklausomas, smalsus ir turintis vaizduotę. Suteikiama vaikams galimybė savarankiškai mąstyti, ištirti ir pradėti savo individualų pažinimo kelią. Kurdamas dialogą su suaugusiuoju, kitu vaiku ar vaikų grupe, problemas, iššūkius sprendžia ir įgyja patirties socialinėje grupėje.
<i>Mokytojo vaidmuo</i>	Mokytojas laikomas vaikų mokymosi partneriu, nuolat esantis savo organizuojamo ugdymo proceso kokybės tyrėju. Mokytojas nuolat stebi vaikus, siekia geriau suprasti, kaip jie vystosi, ugdomi ir sąveikauja įvairiose aplinkose, renka duomenis apie vaikų pasiekimus, juos interpretuoja ir apibendrina. Klausydamas, stebėdamas ir dokumentuodamas vaikų darbą, mokytojas yra nuolat pasirengęs bendradarbiauti su kolegomis, analizuoti ir reflektuoti savo pasirinktas ugdymo strategijas, metodus, aplinkas, kurti įvairialypę vaikų mokymosi patirtį ir „bendrai konstruoti“ žinias. Kurdamas pagarbų santykį, skatina vaiko bendradarbiavimą ir kalbos raidą. Vaiko mąstymą ir supratimą plečia per struktūruojamus (provokuojamus) iššūkius, kontekstus. Vaikų klausomasi pagarbiai, jų hipotezės ir mintys priimamos pedagogų rimtai. Vaikų klausimus ir pastabas mokytojas priima kaip galimybę mokytis ir ieškoti kartu, o ne pateikia atsakymą iš karto. Tai nuolatinis bendradarbiavimo procesas, nukreiptas provokuoti stebuklo ir vaiko savęs bei savo hipotezių atradimo momentus.
<i>Tėvų vaidmuo</i>	Mokymasis vyksta ne tik Mokykloje, bet ir namuose bei visoje bendruomenėje. Tėvai skatinami dalyvauti projektų veiklose, specialiuose renginiuose ir kasdieniame Mokyklos gyvenime. Siekiamybė – integruota mokymosi bendruomenė, kurioje pedagogai, tėvai ir Mokyklos administracija dirba kartu, kad patenkintų esminius vaiko poreikius.
<i>Aplinkos kaip „trečiojo mokytojo“ vaidmuo</i>	Lauko, vidaus, grupių ugdomoji aplinka kuriama novatoriška, apgalvota, vaizdinga, viliojanti, kelianti vaiko smalsumą, provokuojanti veikti ir gerbianči vaiko interesus bei jo pažinimo poreikius. Vaikas savo aplinkoje turi turėti pakankamai kūrybinių priemonių eksperimentuoti ir išreikšti savo supratimą apie jį supantį pasaulį. Kuriama aplinka ir kontekstai skatina vaikus mokymosi procesą traktuoti kaip šventę, ieškoti galimybių išreikšti savo pačių interesus per savarankišką kūrybą. Svarbiu ugdymo(si) aplinkos elementu laikomi kontekstai, kurie suteikia vaikams galimybių per lietimą, regą, skonį, uoslę ir klausą ieškoti, ištirti, atrasti skirtingas medžiagas jų aplinkoje.
<i>Projektinis darbas</i>	Ugdymo turinys įgyvendinamas per „Sėkmingo vaiko“ koncepciją išpildančius tris ilgalaukus projektus : „Jaučiu ir bendrauju“, „Sveikas ir judrus“, „Tvoriame ryšyje su gamta“. Tokiu būdu pedagogai užtikrina nuoseklų, integruotą ugdymą, suteikiant vaikams galimybę patirti, tyrinėti, atrasti ir augti harmoningoje, kūrybiškoje bei gamtą tausojančioje aplinkoje. Trumpalaikiai projektai kyla spontaniškai, iš vaikų interesų. Jų įgyvendinimas leidžia vaikams išsamiai ištirti jį dominančias sritis: veiklą, nukreiptą į vaikų domėjimosi objektą per „Sėkmingo vaiko“ konceptą, kurį mokytojas pateikia per provokuojančius įsitraukti kontekstus. Gilus ir lėtas

	vaikui aktualios srities tyrinėjimas individualiai ar grupėse skatina ieškoti atsakymų į savo klausimus, apmąstyti savo patirtį. Vaiko žinios ir gebėjimai konstruojami pamažu, per žaidimą ir patirtį, sąveikaujant ir padedant suaugusiems. Mokymasis vyksta per mokytojo ir vaiko tarpusavio priklausomybę.
<i>Stebėseną ir dokumentavimą</i>	Ypatingas dėmesys skiriamas vaikų minčių, kūrybinių procesų ir mąstymo dokumentavimui, siekiant atspindėti jų ugdymosi patirtis, ugdymosi dinamiką ir individualią pažangą. Vaikų veiklos stebėjimas ir dokumentavimas atliekamas įvairiais būdais, apimančiais tiek vaiko kūrybinius darbus, tiek mokytojų fiksuojamus pastebėjimus. Dokumentavimo procesas padeda ne tik stebėti ir įvertinti vaikų raidą, bet ir sudaro sąlygas nuosekliam ugdymui(si), leidžiančiam mokytojui nuosekliai vertinti, koks mokymosi būdas vaikui yra sėkmingiausias.

1.7. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Mokyklos vietos bendruomenė – tai visi asmenys, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su Mokyklos veikla. Tai ugdytiniai, jų tėvai (globėjai), mokytojai, Mokyklos administracija, pagalbinis personalas, taip pat vietos gyventojai, socialiniai partneriai, verslo įmonės, nevyriausybines organizacijos ir savivaldos institucijos.

Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai atliepiami per:

1. Reguliarią komunikaciją ir įtraukimą:

- Organizuojami susitikimai su tėvais (globėjais), gyventojais, vietos valdžios atstovais.
- Kuriami informaciniai leidiniai, skaitmeninės platformos ir socialinių tinklų grupės.
- Ugdytiniai skatinami dalyvauti bendruomenės veikloje.
- Viena iš galimybių tėvams (globėjams) išreikšti savo nuomonę bei prisidėti prie ugdymo kokybės tobulinimo yra nuolat vykstantis įstaigos veiklos kokybės įsivertinimas. Jo metu analizuojama ugdymo aplinka, vertinami tėvų (globėjų) pastebėjimai ir aptariamos galimybės dar labiau pritaikyti ugdymo procesus prie vaikų poreikių.

2. Partnerystę su vietos organizacijomis:

- Bendradarbiaujama su kultūros centru, bibliotekomis, muziejumi, kitomis švietimo įstaigomis valstybinėmis įstaigomis, ūkininkais, nevyriausybėmis organizacijomis ir kt.
- Vietos organizacijos įtraukiamos į ugdytinių edukacijas.

3. Ugdymosi(si) turinio pritaikymą vietos kontekstui:

- Organizuojamos veiklos / projektai, susiję su vietos istorija, gamta, kultūra.

- Netoliese esančių įstaigų, organizacijų specialistai įtraukiami į ugdymo procesą.

4. Socialinę ir emocinę paramą:

- Teikiama psichologinė, socialinė pagalba ugdytiniais ir jų šeimoms.
- Skatinama įtrauki ir draugiška atmosfera Mokykloje.

5. Fizinės erdvės ir infrastruktūros gerinimą:

- Mokykloje kuriamos bendruomenės naudojimui skirtos erdvės.
- Organizuojamos talkos, skatinančios ugdytinių, darbuotojų, tėvų (globėjų) įsitraukimą.

1.8. Regiono savitumas

Mokykla įsikūrusi **Kalvarijos savivaldybėje – nedidelėje Pietų Lietuvos savivaldybėje, esančioje Lietuvos ir Lenkijos pasienio regione**. Geografinė padėtis ir nedidelės savivaldybės mastas formuoja savitą gyvenamąją ir kultūrinę aplinką, kurioje ypač svarbūs bendruomeniškumas, tarpusavio ryšiai, vietos tradicijų puoselėjimas ir glaudus ryšys su gyvenamąja aplinka.

Kalvarijos kraštui būdingas **pasienio regiono savitumas**. Artima kaimyninės Lenkijos aplinka sudaro sąlygas vaikams nuo mažens pažinti skirtingas kultūras, kalbas ir tradicijas, ugdytis atvirumą kitoniškumui, pagarbą kitai kultūrai ir supratimą, kad kultūrinė įvairovė praturtina bendruomenę. Pasienio aplinka gali tapti natūralia paskata domėtis kaimynine šalimi, jos kultūra, papročiais ir kalba.

Nedidelės savivaldybės privalumas – **artima ir lengviau sutelkiama bendruomenė**. Čia žmonės vieni kitus geriau pažįsta, palaiko glaudesnius socialinius ryšius, o Mokykla yra reikšminga vietos bendruomenės dalis. Todėl vaikų ugdymas grindžiamas ne tik Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimu, bet ir siekiu palaikyti ryšį su vietos bendruomene, jos žmonėmis, tradicijomis ir kultūriniu gyvenimu.

Kalvarijos krašto savitumą papildo **gamtinė ir kaimiškoji aplinka**. Vaikams sudaromos galimybės pažinti artimiausią gamtinę aplinką, stebėti metų laikų kaitą, augalus ir gyvūnus, tyrinėti gamtos reiškinius, rūpintis aplinka. Natūrali aplinka tampa prasminga ugdymosi erdve, kurioje vaikai gali mokytis per tiesioginę patirtį, judėjimą, žaidimą ir tyrinėjimą.

Ikimokykliniame ugdyme svarbi vietos **kultūrinė atmintis ir tradicijos**. Vaikai supažindinami su krašto papročiais, kalendorinėmis šventėmis, tautodaile, amatais, vietos istorija ir bendruomenės gyvenimu. Per pasakojimus, muziką, dailę, žaidimus, šventes ir susitikimus su bendruomenės nariais vaikams padedama pažinti savo kraštą ir suvokti save kaip jo bendruomenės dalį.

Kalvarijos regiono savitumas ugdymo procese suvokiamas kaip **galimybė auginti smalsų, bendruomenišką, savo kraštą pažįstantį ir kitoms kultūroms atvirą vaiką**. Vaiko artimiausia

aplinka – šeima, mokykla, gyvenamoji vieta, gamta, bendruomenė ir pasienio regiono kultūrinė įvairovė – tampa natūraliu ugdymosi kontekstu.

Todėl Mokyklos ikimokykliniame ugdyme siekiama, kad vaikas ne tik įgytų bendrųjų gebėjimų, bet ir **pažintų savo kraštą, jaustų ryšį su bendruomene, gerbtų tradicijas, saugotų gamtinę aplinką, būtų atviras kitoms kultūroms ir gebėtų matyti savo gyvenamąją vietą kaip svarbią savo tapatybės dalį.**

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Programa parengta vadovaujantis svarbiausiais ikimokyklinio ugdymo principais, kuriais remiasi ugdymo proceso įgyvendinimas, užtikrinantis ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomąsias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę:

Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);

Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

Žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;

Sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdydamas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;

Integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;

Įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;

Kontekstualumo principas. Vaikų ugdydamas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;

Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;

Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų išitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui;

Reflektyvaus ugdymo(si) principas. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsversto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);

Šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

III. TIKSLAI, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

Ikimokyklinio ugdymo(si) tikslas, uždaviniai ir rezultatai formuluojami atsižvelgiant į nacionalinius susitarimus dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si), mokyklos savitumą ir išsikeltus ikimokyklinio ugdymo(si) prioritetus.

3.1. Ikimokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai:

Ikimokyklinio ugdymo(si) tikslas – ***atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.***

Tikslui pasiekti formuluojami uždaviniai:

1. Sistemingai stebint, dokumentuojant, reflektuojant asmeninę vaiko pažangą bei atpažįstant kiekvieno vaiko individualius ugdymo(si) poreikius, ugdyti **pasitikinti savimi vaiką**, kuris geba atpažinti savo emocijas, valdyti jas skirtingose situacijose, priimti iššūkius ir siekti tikslų. Skatinti vaikų dalyvavimą savarankiškoje veikloje, sudarant sąlygas patirti sėkmę bei ugdytis atsparumą nesėkmėms. Užtikrinti, kad pedagoginėje praktikoje būtų taikomos savimonę ir savitvardą ugdančios strategijos.

2. Plėtojant pasitikėjimu, pagarba ir aktyvia partneryste grindžiamą bendradarbiavimą su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais, kitais švietimo paslaugų tiekėjais, **kurti edukacinę aplinką, padedančią vaikui sėkmingai mokytis:** žaisti, tyrinėti ir spręsti problemas, pasitelkiant įvairius mokymosi būdus, integruojant patirtinį ugdymą skirtingose erdvėse ir sudarant galimybę vaikams skirtingais būdais pademonstruoti pasiekimus bei asmeninę pažangą. Plėtoti vaikų mokėjimo mokytis įgūdžius, skatinant juos užduoti klausimus, ieškoti atsakymų ir eksperimentuoti.

3. **Skatinti vaikų jautrumą kultūrinei ir socialinei įvairovei**, sudarant galimybes pažinti miesto bendruomenę, dalyvauti kultūriniuose renginiuose, tyrinėti vietos tradicijas. Ugdyti socialinį sąmoningumą ir bendravimo įgūdžius, įtraukiant vaikus į diskusijas apie skirtingas patirtis, pasaulio pažinimą per vietos kontekstą.

4. **Puoselėti vaikų gebėjimą rūpintis savimi ir kitais** per sveikos gyvensenos ir socialinės atsakomybės ugdymą. Skatinti sąmoningą požiūrį į sveiką mitybą, judėjimą ir higieną, pasitelkiant praktines veiklas, tokias kaip apsilankymai sveikatos priežiūros įstaigose, susitikimai su sveikatos specialistais bei aktyvus dalyvavimas grupės ir bendruomenės veiklose.

5. **Ugdyti lanksčiai mąstantį vaiką**, gebantį kūrybiškai spręsti problemas, prisitaikyti prie naujų situacijų ir veikti įvairiose socialinėse sąveikose. Skatinti vaikų saviraišką per laisvą tyrinėjimą, kūrybinius projektus ir eksperimentavimą gamtoje.

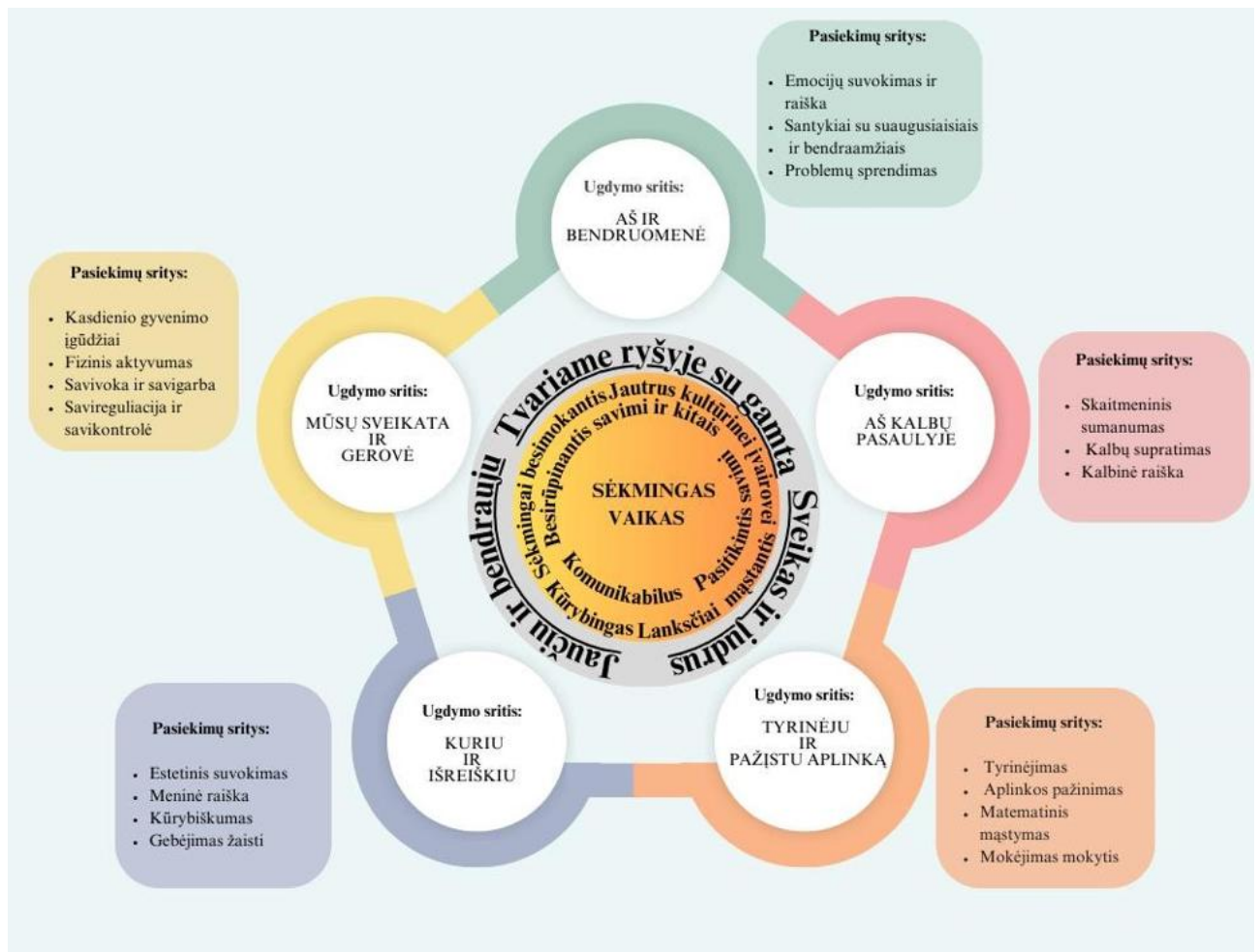
6. **Plėtoti vaikų kūrybiškumą**, suteikiant jiems įvairias išraiškos formas per meną, muziką, konstrukcijas ir eksperimentavimą. Skatinti vaikus tyrinėti aplinką, panaudojant vietos resursus: lankytis gamtos erdvėse, meno parodose, įtraukti vaikus į edukacines veiklas, kurios padėtų jiems atrasti ir išreikšti savo idėjas.

7. **Ugdyti komunikabilų vaiką**, gebantį efektyviai bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais, reikšti savo mintis, argumentuoti ir priimti atsakingus sprendimus. Skatinti vaikų dalyvavimą grupiniuose projektuose, diskusijose bei pažintinėse veiklose, organizuojamose miesto viešosiose erdvėse, siekiant realaus bendravimo su skirtingomis bendruomenės grupėmis.

Uždaviniai formuluojami ir atnaujinami atsižvelgiant į Mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rezultatus, tėvų (globėjų) poreikius, pasikeitusį Mokyklos veiklos kontekstą.

3.2. Ugdymo(si) rezultatai

Ugdymo(si) rezultatų siekiama penkiose ugdymo(si) srityse, per kurias ugdomi 18 vaikų pasiekimai dviejuose amžiaus tarpsniuose: nuo 2 iki 3 metų ir nuo 4 iki 5 metų (*žiūr. V skyrių*). Visos ugdymo(si) sritys yra skirtos visuminiam vaiko galių auginimui. Per mokslo metus kiekvienas vaikas optimalaus rezultato siekia savo tempu, lanksčiai veikdamas ir augindamas savo galias trijuose ilgalaikiuose projektuose, kurie skirti atliepti Mokyklos ugdymo kryptį – „Sėkmingas vaikas“ (*žiūr. I paveikslą*).

1 pav. Ugdymo(si) turinio įgyvendinimo konstruktas

IV. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

4.1. Programos pagrindas

Programos rengimo ir ugdymo(si) proceso organizavimo pagrindą sudaro pamatinės nuostatos:

Visuminis ugdymas(is) – tai pagrindinė ikimokyklinio ugdymosi kryptis, kuri apima vaikų emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencialių galių harmoningą plėtojimąsi;

Universalaus dizaino mokymuisi strategija – užtikrina, kad kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduoja įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas. Nepriklausomai nuo individualių ugdymosi poreikių, sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui jaustis lygiaverčiu dalyviu, veikti savo tempu, mokytis pačiam ir iš kitų, veikti žmonių įvairovėje;

Vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla yra pagrindinės, viena kitą papildančios ugdomosios veiklos. Vaikų žaidimas yra paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos ir plėtojamos galios. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės

bei darnos. Patirtinės veiklos yra vaiko ugdymasis darant, veikiant, pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

4.2. Ugdymo(si) kontekstai

Vaikų ugdymas(is) vyksta Mokyklos vidaus ir lauko aplinkose, taip pat aplinkose už Mokyklos ribų. Mokyklos aplinkoje kuriami ugdymo(si) tematiką plėtojantys, vaikų emocinį ir fizinį saugumą užtikrinantys ugdymo(si) kontekstai, kurių bendrakūrėjai yra vaikai. Kuriant kontekstus, mokytojai siekia, kad provokuojantis veikti kontekstas išlaikytų esmines nuostatas:

3 lentelė. Ugdymosi aplinkos principai ir jų taikymas

Esminė konteksto nuostata	Praktinės konteksto įgyvendinimo gairės
<i>Universalaus dizaino mokymuisi</i>	Lanksti, visiems vaikams prieinama ugdymo(si) aplinka ir veiksmingas procesas, kuriame, nepriklausomai nuo amžiaus, socialinių, kultūrinių, lingvistinių, sveikatos skirtumų, visiems vaikams sudaromos sąlygos žaisti, patirti ir ugdytis. Ugdymo aplinka žadina vaikų emocijas, pagauna dėmesį, panardina į prasmingą vyksmą. Galėdami rinktis alternatyvius tyrinėjimo, pažinimo ir dalyvavimo būdus, vaikai veikia savo tempu, pagal savo galias ir mokosi vieni iš kitų. Galimybė pasirinkti veiklas ir priemones, siekiant numatyto rezultato, skatina turėti savo ketinimą, idėjų, sumanymų, jų kryptingai ieškoti ir pamažu suprasti savo žaidimo ar mokymosi būdus. Vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, jaučiasi lygiaverčiais dalyviais, visi kartu mokosi vieni kitus pažinti ir veikti žmonių įvairovėje.
<i>Žaismės</i>	Paskirtis – palaikyti kasdienių veiklų žaismingumą, kuriant džiaugsmo bei nuostabos tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant, dalinantis potyrius. Kontekstas atliepia vaiko žaismingą savęs ir pasaulio pajautimą, skatina žaisti judesiais, pojūčiais, emocijomis, kalba, vaizduote, mintimis. Eksperimentuojama veikimu tuščioje ir daiktinėje erdvėje, atrandant, kad žaidimas gali gimti iš nieko, mintyse. Palaikomi netikėti vaikų būdai suprasti, tyrinėti, improvizuoti, priimamos neteisingos jų teorijos apie pasaulį, įkvepiančios pratęsti tiesos paieškas. Mokytojas jautriai pastebi žaismę vaikams veikiant, ją atliepia, pratęsia, kokybiškai papildo ir įtraukia kitus vaikus.
<i>Judraus patirtinio ugdymosi</i>	Paskirtis – skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdienį judrumą, didinti judraus mokymosi galimybes. Įdomias, prasmingas ugdymosi situacijas kuria dialogiška vidaus ir lauko aplinkų jungtis, įrangos mobilumas, pritaikymas tyrinėti judesį, judriais būdais dalyvauti visų ugdymosi sričių veiklose. Panaudojama natūrali ir dirbtinai sukurta, įranga ir priemonėmis papildyta gamtinė aplinka, modeliuojamos vaikus judėti skatinančios iššūkio, saugios rizikos edukacinės erdvės, kuriančios prielaidas subalansuotam ugdymui(si) viduje ir lauke.
<i>Kultūrinių dialogų</i>	Padėti kiekvienam kurti savo individualų tapatumą, tuo pačiu metu dalyvaujant tiek vaikų subkultūros, tiek artimiausios ir tolimesnių aplinkų kultūrų kūrime. Mokyklos aplinka yra erdvė nuolatinėms socialinėms ir

	kultūrinėms sąveikoms bei reiškiniams patirti, pažįstant šeimos, mokyklos grupės, kaimynystės, regiono, etninės grupės ir šalies bei globalaus pasaulio kultūrinius ypatumus ir vertybes. Mokyklos aplinkoje matomi įvairių kultūrų ženklai, simboliai, patiriami papročiai ir elgsenos, išbandomos skirtingos kultūrinės raiškos formos, ugdančios pozityvų požiūrį į įvairovę ir kitoniškumą.
<i>Kalbų įvairovės</i>	Paskirtis – kurti ir palaikyti aplinkos sąlygas, palankias rasti ir plėtoti skirtingiems vaikų komunikavimo būdams, įvairiai žodinei ir nežodinei raiškai, kalbų pažinimui, teigiamoms nuostatoms, susijusioms su kalbų ir jos formų įvairove. Kuriant kontekstą pasinaudojama Mokykloje ar grupėje esama kalbų įvairove, socialinių tinklų ir skaitmeninių technologijų teikiamomis galimybėmis, kalbų pasaulio pažinimą papildančiomis ir kalbą ugdančiomis vaizdinėmis ir garsinėmis priemonėmis, taip pat kasdienėmis komunikacinėmis situacijomis, kylančiomis vidaus ir lauko aplinkose.
<i>Tyrinėjimo ir gilaus mokymosi</i>	Paskirtis – atliepti prigimtinių vaikų smalsumą, įtraukti juos į aplinkos tyrinėjimą, skatinantį giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Kuriamas kontekstas kupinas žaismės, atviras iššūkiams, jame daug laisvės vaiko spėliojimams, atsakymų į savo keliamus klausimus paieškomis, tyrinėjimu grindžiamiems sprendimams. Sukurtos vidaus ir lauko edukacinės erdvės, lauko tyrinėjimo laboratorijos, kuriose yra tyrinėjimo objektų, priemonių ir medžiagų, STEAM veiklų, vaikų stebinių fiksavimo priemonių – tai padeda vaikams įsitraukti į ilgalaikius stebėjimus, patirti aplinkos objektų ir reiškinių įvairovę.
<i>Realijų ir virtualių aplinkų</i>	Paskirtis – papildyti ir praplėsti realybės kontekstus alternatyviomis skaitmeninėmis galimybėmis patirti ir pažinti, plėtoti vaikų skaitmeninį sumanumą, informatinį mąstymą. Kuriami realios ir virtualios aplinkos sąveikomis grindžiami kontekstai, aplinkas saikingai ir saugiai papildant skaitmeninėmis priemonėmis bei įranga, prioritetą teikiant patirtiniam realių objektų ir reiškinių tyrinėjimui, kūrybiškumui, socialinėms sąveikoms. Vaikų savivaldį mokymąsi skatinančios skaitmeninės priemonės, įvairiomis vaizdo ir garso įvesties bei išvesties įrangą turinčiomis technologijomis kuriamos galimybės vaikams realioje aplinkoje pamatyti plika akimi nematomus procesus ar reiškinius, perkelti realios aplinkos objektus į skaitmeninę erdvę, tyrinėti taisyklių ir laisvės veikti ribas, spręsti problemas, įveikti iššūkius.
<i>Kūrybinių dialogų</i>	Modeliuojant kūrybinių dialogų kontekstą, kuriama vaizduotė, smalsumą, nuostabą kelianti aplinka, akcentuojanti patį kūrybos procesą. Vaikai patiria kūrybos laisvę, išgyvena netikėtumą, kūrybos džiaugsmą, įveikę kūrybinius iššūkius. Aplinkų estetika ir įvairovė kuria prielaidas tyrinėti kūrybinės raiškos galimybes, išbandyti daugiau nei vieną būdą įgyvendinti kūrybinę idėją ar išspręsti problemą, pasirinkti alternatyvias raiškos priemones, improvizuoti, kurti ir perkurti. Dinamišką kūrybos procesą palaiko mokytojas kūrėjas, sudarantis sąlygas vaikui laisvai, spontaniškai veikti.

4.3. Ugdymo(si) turinio planavimas

Siekiant pagrindinės įstaigos ugdymo(si) krypties „Sėkmingas vaikas“, ugdymo turinys apima: žmogaus socialinę-emocinę sveikatą; žmogaus fizinio kūno pažinimą; žmogaus santykį su gamta.

Pagrindinės ugdymo(si) krypties „Sėkmingas vaikas“ turinys planuojamas ir plėtojamas įgyvendinant tris ilgalaikius projektus, kurie plėtojami per potemes, trumpalaikius projektus ar tematikas.

4 lentelė. Ugdymo(si) krypties „Sėkmingas vaikas“ įgyvendinimo modelis

„SĖKMINGAS VAIKAS“		
Ilgalaikis projektas (trukmė 3 mėnesiai)	Ilgalaikio projekto įgyvendinimo potemės (trukmė 1 mėnuo)	Tematika, spontaniški trumpalaikiai projektai, iššūkiai* (trukmė 1–4 savaitės)
„Jaučiu ir bendrauju“	- Savimonė ir savitvarda - Socialinis sąmoningumas ir bendravimo įgūdžiai - Atsakingas sprendimų priėmimas	Kyla iš vaikų interesų, poreikių, patirčių, situacijos, tradicinių, kalendorinių švenčių, įstaigos tradicijų ir kt.
„Sveikas ir judrus“	- Sveika mityba - Savo kūno pažinimas - Aktyvus judėjimas	
„Tvariame ryšyje su gamta“	- Gamtinės aplinkos pažinimas - Tvarus vartojimas - Žmogus įkvėptas gamtos	
Projektų įgyvendinimui mokytojams rekomenduojama remtis medžiaga ikimokyklinio ugdymo pedagogui „Žaismės ir atradimai“, tradicinėmis ir kalendorinėmis šventėmis, įstaigos iniciatyvomis, akcijomis ir kt., siūlomais kontekstais, Įstaigos metiniu renginių planu.		

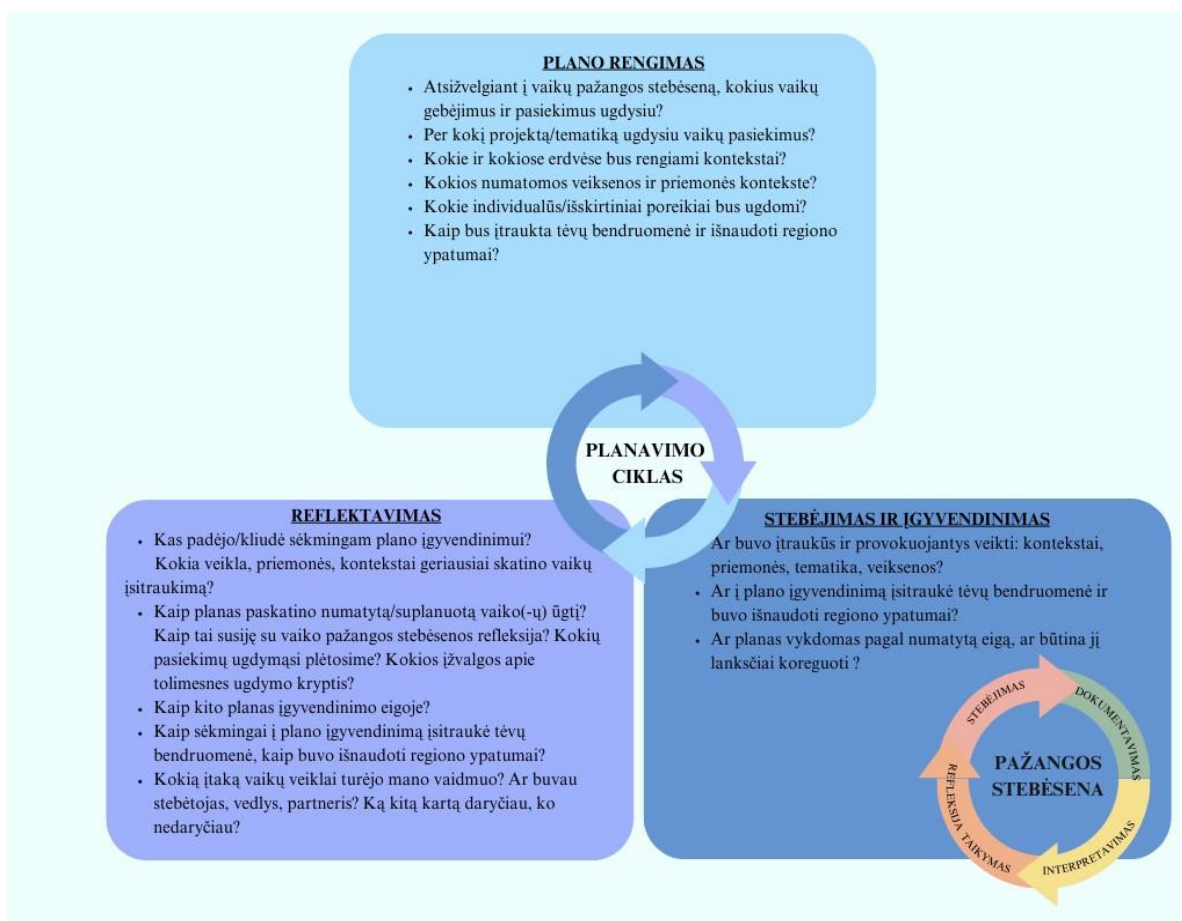
Paprastai vieno ilgalaikio projekto trukmė – trys mėnesiai, o ilgalaikio projekto potėmės – vienas mėnuo. Ilgalaikio projekto tema ir potėmė vienu metu yra plėtojama visoje įstaigoje. 1–4 savaičių trukmės spontaniškus trumpalaikius projektus ar iššūkių tematikas padiktuoja vaikų gebėjimai, interesai, patirtys, situacijos, šventės tradicijos ir kt. Spontaniškai kilę trumpalaikiai projektai iš vaikų interesų ir poreikių siekia tenkinti vaikų smalsumą, žingeidumą, tačiau yra įgyvendinami per ilgalaikio projekto temos ar potėmės konceptą.

Mokytojai ugdymo(si) turinį planuoja mėnesiui per penkias ugdymo(si) sritis:

- „Mūsų sveikata ir gerovė“;
- „Aš ir bendruomenė“;
- „Aš kalbų pasaulyje“;
- „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“;
- „Kuriu ir išreiškiu“.

Planuojant ugdymo turinį, mėnesiui suplanuojami kontekstai, veiksenos, priemonės, skirtos Pasiekimų apraše (5 lentelė) numatytiems vaikų gebėjimams pasiekti ir ilgalaikio projekto potemei analizuoti. Planas nuolat papildomas, atsižvelgiant į pakitusius vaikų poreikius, interesus, pasiektą pažangą.

Planavimas vyksta cikliška (2 pav.).

2 pav. Planavimo ciklo ratas

Pažangos stebėsenos sistema pateikiama V skyriuje (žiūr. 3 paveikslą).

4.4. Ugdymo(si) turinio įgyvendinimas

Siekiant pagrindinės ugdymo(si) krypties „Sėkmingas vaikas“, vaikų pažangos siekiama 18-oje pasiekimų sričių, kurios prioretizuoja yra priskirtos prie vienos iš penkių ugdymo(si) sričių. Ugdymo(si) rezultatų siekiama dvejose amžiaus grupėse (0–3 ir 4–5 metų), siekiant auginti vaiko pasiekimus konkrečiame pasiekimų srities dėmenyje (5 lentelė).

5 lentelė. Pasiekimų ūgtis

Ugdymo(si) sritis „ MŪSŲ SVEIKATA IR GEROVĖ “
--

Turinio aspektai	● Fizinis aktyvumas. ● Sveika mityba. ● Mano dienos ritmas. ● Kūno švara ir aplinkos tvarka. ● Saugaus elgesio įpročiai.
Ugdymo(si) srities paskirtis	● Plėtoti kasdienius gyvenimo įgūdžius, fizinį aktyvumą, savivoką ir savigarbą, savireguliaciją ir savikontrolę.
Siekiami gebėjimai	● Harmoningo vaikų fizinio augimo, taisyklingos laikysenos, išlavėjusios stambiosios bei smulkiosios motorikos ir fizinių ypatybių, gebėjimo saugiai judėti pagal amžiaus galimybes, laikytis judėjimo ir poilsio ritmo, noro judėti ir įsitraukti į judriuosius žaidimus: ● Domėjimasis sveikatai palankiu maistu ir jo gaminimo būdais, ugdytis elementarius mitybos kultūros įgūdžius: ● Individualius poreikius atitinkančio dienos ritmo supratimas ir jo laikymasis. Tai padeda vaikams jaustis saugiams, energingiems, nepervargti, ugdo laiko suvokimą, suteikia jėgų ir drąsos išgyventi pokyčius: ● Supratimo apie sveikatos saugojimą plėtojimas. Didėjantis pasitikėjimas patiems pasirūpinti savo higiena ir aplinkos tvarka bei estetika: ● Saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis įpročius ugdymas, savo ir kitų sveikatos saugojimas.
Pasiekimų sritys	● Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai. ● Fizinis aktyvumas. ● Savireguliacija ir savikontrolė. ● Savivoka ir savigarba.
Pasiekimų sritis. <i>KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI</i>	
Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.	
Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.	
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai
Vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai	2–3 metai - Valgo įvairų maistą, skirtingais būdais paruoštas daržoves (virtas, žalias), vaisius, maistą ima pirštais ir šaukštu, geria savarankiškai. - Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradedą tinkamai naudotis stalo įrankiais.
	4–5 metai - Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos vartoti reikėtų saikingai. Plauna vaisius, daržoves ir pasako, kodėl; pjausto, gamina užkandžius, salotas. Suaugusiojo padedamas serviruoja stalą, stengiasi laikytis elgesio prie stalo taisyklių. - Aiškinasi, kodėl svarbu valgyti įvairų, sveikatai naudingą maistą, iš kur ir kaip jis atsiranda ant mūsų stalo. Savarankiškai serviruoja stalą, valgo

		tvarkingai, dažniausiai tinkamai naudojasi stalo įrankiais, susitvarko pavalgęs. - Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko – mažiau, kad augtų sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. Valgo savarankiškai, tvarkingai.
Kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo igūdžiai	2–3 metai	- Kūno ženklais parodo ar pasako, kad nori į tualetą. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį; bando pats nusivilkti striukę, nusimauti kelnes. - Suaugusiojo padedamas naudojasi tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.
	4–5 metai	- Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu. Savarankiškai ar priminus plauna rankas, prausiasi veidą, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Šiek tiek padedamas savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. - Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą; čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Savarankiškai ar suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. Susitvarko žaislus ir veiklos vietą. - Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko.
Saugaus elgesio igūdžiai	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Pažįsta šviesoforo spalvas, žino, ką jos reiškia; pasako, kad kelią (gatvę) pereiti reikia kartu su suaugusiuoju. Stebint suaugusiajam, saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais daiktais (žirkklėmis, pieštukais, mentelėmis). Žino, į ką kreiptis pagalbos ištikus nelaimei. - Saugaus eismo žaidimų metu ar išvykose siekia laikytis eismo ženklų ir taisyklių. Pakomentuoja kelias saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. Supranta, kodėl nesaugu eiti, važiuoti su nepažįstamu žmogumi ar ką nors iš jo paimti. Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, suabejojęs apie tai pasako suaugusiajam, kuriuo pasitiki. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Paaiškina, į ką kreiptis iškilus pavojui namuose, pasimetus parduotuvėje, pasiklydus. - Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinais prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį.
Pasiekimų sritis. FIZINIS AKTYVUMAS		
Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.		

Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gaudo ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.

Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Stambiosios motorikos igūdžiai ir fizinės vaiko savybės	2–3 metai	- Pralenda pro kliūtis keturpėsčias. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, į šoną ir atgal, bėga tiesiomis kojomis, lipa laiptais aukštyrų pristatomuoju žingsniu. Ridena, sviedžia kamuolį, gaudo jį apglėbdamas rankomis. - Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. - Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gaudo kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas.
	4–5 metai	- Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5 sekundes). Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, nesilaikydamas lipa laiptais aukštyrų ir žemyn. Bėga, didindamas ir mažindamas tempą, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Mina ir vairuoja triratuką, balansinį dviratį. Žaisdamas judriuosius žaidimus bando derinti judesius poroje ir grupėje. - Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius. Bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėja judėdamas pirmyn. Lipa kopėtėlėmis. Meta kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį sulenkdamas rankas per alkūnes. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Bando atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. - Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo.
Smulkiosios motorikos igūdžiai ir fizinės vaiko savybės	2–3 metai	- Tikslingai siekia daikto, jį pačiumpa ir laiko saugoje, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktą iš vienos rankos į kitą, deda vieną ant kito. Rankos judesius seka akimis. - Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyrų, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, uždeda, įdeda ir išima daiktą, atsuka detales, ploja. - Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.

	4–5 metai	- Dažniausiai taisyklingai laiko rašiklį, gana tiksliai atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Atkerpa žirkėmis popieriaus juostelę, atsega ir užsega sagas, atitraukia ir užtraukia užtrauktuką, įpila vandens į piltuvėlį. - Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius su smulkiais daiktais. Pastato aukštą statinį, išlaikantį pusiausvyrą. - Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.
<i>Pasiekimų sritis. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ</i>		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį.		
Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti	2–3 metai	- Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs, pavargęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas, migdomas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą, kviečia jam artimą suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. - Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį.
	4–5 metai	- Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvydė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. - Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. - Pats taiko įvairius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems.
Savo dėmesio jausmų raiškos ir elgesio valdymas	2–3 metai	- Pradedą valdyti savo dėmesį, emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. - Pradedą laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų.
	4–5 metai	- Trumpam tiksliai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradedą susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems. Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes.

		- Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, ištvermę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. - Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.
Gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. - Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles. - Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
<i>Pasiekimų sritis. SAVIVOKA IR SAVIGARBA</i>		
Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.		
Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Savo kūno pažinimas	2–3 metai	- Atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, paprašytas parodo ar pavadina kelias kūno dalis. - Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų.
	4–5 metai	- Pavaizduoja ar pakomentuoja kai kurias fizines savo kūno savybes: akių, plaukų spalvą, pėdos dydį. Pastebi vieną kitą savo ir kitų vaikų išvaizdos panašumą ar skirtumą. Pradeda domėtis, kas yra kūno viduje. - Tyrinėja, ką gali ir ko negali kūnas, pradeda jausti asmeninę ir bendrą erdvę. Aiškinasi, kam reikalingos, ką daro vidinės kūno sistemos (atamos ir judėjimo, virškinimo, kvėpavimo ar kt.). Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (išskvepiamas oras, širdies plakimas ir kt.).
Asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas	2–3 metai	- Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti. Išreiškia savo norus, turi mėgstamus žaislus, drabužius, veiklas. - Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „Aš pats“.

	4–5 metai	- Supranta ir pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Jaučiasi patenkintas savimi. - Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, pasako, kuo bus ar norėtų būti suaugęs. - Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis.
Bendrystės su šeima ir grupe jausmas	2–3 metai	- Teigiamai reaguoja į artimoje aplinkoje įprastus žaidimus, daineles gimtą ir kitomis kalbomis. - Rodo prierašumą prie tėvų, pasitikėjimą juo besirūpinančiais suaugusiais grupėje. Domisi kitais vaikais. - Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis.
	4–5 metai	- Piešia ar kitaip vaizduoja savo šeimą, kalba apie jos narius, save supranta kaip šeimos narį. Įsitraukia į bendrus žaidimus ir grupės veiklas, prisideda prie jų plėtojimo. - Jaučiasi esąs šeimos narys: kalba apie šeimą, išvardija jos narius, pasako savo pavardę. Jaučiasi esąs vaikų grupės narys: kalba apie grupės draugus, pasakoja apie grupės gyvenimą. - Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų.
Kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas	2–3 metai	- Suaugusiojo skatinamas domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius.
	4–5 metai	- Supranta, kai kiti vaikai ar suaugusieji šneka kita kalba nei jis. Dalinasi savo artimosios kultūrinės aplinkos buities, veiklų ir renginių patirtimi su kitais vaikais ir mokytojais, domisi kitų kultūrų simboliais. Mėgaujasi atsakomybe už nedidelių užduočių atlikimą, reiškia nuomonę jam aktualiais klausimais. - Pasako, kokia yra jo gimtoji kalba, aiškina, ką žino ir supranta apie savo šalies kalbą, kultūrą, samprotauja, kuo ji skiriasi nuo kitų jam žinomų šalių kalbos ir kultūros. Vaizduoja ir naudoja savo šalies simbolius. - Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.

Ugdymo(si) sritis „ AŠ IR BENDRUOMENĖ “	
Turinio aspektai	• Kas aš? • Savo emocijų ir elgesio valdymas. • Aš tarp kitų, žmonės ir bendruomenės. • Mūsų praeitis, dabartis, ateitis.

Ugdymo(si) srities paskirtis	Plėtoti vaikų savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir kontrolę, santykius su suaugusiaisiais ir vaikais, socialinį ir kultūrinį supratingumą. Ugdymosi veiklos skatina plėtoti tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo ir mokėjimo mokytis gebėjimus.	
Siekiami gebėjimai	• Supratimo apie save kaip unikalų asmenį, kuris auga, keičiasi, įgyja vis daugiau savarankiškumo, galių ir pasitikėjimo savimi, mokosi priimti savo gyvenimui ir ugdymuisi aktualius sprendimus bei pasirinkimus plėtojimas. • Savireguliacijos procesų, įgalinančių kryptingai plėtoti asmenines savybes ir gebėjimus, valdyti impulsus, rizikingus poelgius, įveikti kliūtis bei iššūkius, valdyti santykių kūrimą ir mokymąsi lavinimasis. • Siekis užmegzti ir palaikyti asmeninius ryšius su kitais žmonėmis, tyrinėti savo ir kitų panašumus bei skirtumus, pratintis pagalvoti apie kitus ir jų poreikius, būti geranoriškiems, draugiškiems, mokantiems bendrauti, bendradarbiauti, sugyventi. • Ieškojimas ir atradimas kultūrinių reiškinių ir žmonių bei jų bendruomenių gyvensenos tyrinėjimo kelių, asmeniškai prasmingų dalyvavimo įstaigos bendruomenėje būdus, ugdantis priklausymo bendruomenei, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmus. • Praeities, dabarties, ateities tyrinėjimas bei siekis suprasti žmonių gyvenimo bėgant laikui pokyčius.	
Pasiekimų sritys	• Emocijų suvokimas ir raiška. • Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais. • Problemų sprendimas.	
Pasiekimų sritis. <i>EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA</i>		
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.		
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas	2–3 metai	- Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu; būdinga greita nuotaikų kaita. - Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradedą vartoti emocijų pavadinimus.
	4–5 metai	- Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, jas pavadina, išreiškia mimika, balsu, judesiu, vaizdu. - Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais. - Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis.

Kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos	2–3 metai	- Reaguoja į kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. - Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
	4–5 metai	- Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose. - Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žėisti kitų jausmus. - Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.
Savo ir kitų žmonių jausmų apmastymas	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna). - Pradeda įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais. - Pradeda kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
<i>Pasiekimų sritis. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS IR BENDRAAMŽIAIS</i>		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais.		
Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiais ir kitais vaikais	2–3 metai	- Atpažįsta ir džiaugiasi pamatęs juo besirūpinantį suaugusįjį, mėgsta apkabinimus, įsitraukia į bendravimą, kasdienę rutiną ir žaidimus. Domisi kitais vaikais, mėgdžioja jų veido išraišką, veiksmus. - Akivaizdžiai parodo prierašumą juo besirūpinančiam suaugusiajam. Skiria nepažįstamus žmones nuo juo besirūpinančio suaugusiojo. Stengiasi patraukti kitų vaikų dėmesį šypsena, balsu, judesiais, geranoriškais veiksmais. - Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos.
	4–5 metai	- Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų, rodo pasitikėjimą mokytojais ir jų padėjėjais: klausia, tariasi, guodžiasi. Kalbasi, įsitraukia į veiklą su

		nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas. Turi vieną ar kelis kurių laiką nesikeičiančius žaidimų ir bendrų veiklų partnerius. - Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius, sėkmingai įsitraukia į didesnės vaikų grupės veiklą. - Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
Gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti	2–3 metai	- Žvilgsniu, mimika, balsu, gestais inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju ar vaiku, parodo, kuo domisi. Seka suaugusiojo žvilgsnį, veido mimiką, gestus, žodžius, aptikdamas jo rodomus aplinkos objektus bei reiškinius, dalindamasis emocijomis ir nuostaba. - Stebi ir mėgdžioja suaugusiojo veido išraišką, žodžius, veiksmus; kartoja savo veiksmus, kurie sulaukia suaugusiojo palaikymo; vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, prireikus kreipiasi į jį pagalbos; pats inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju. Mėgsta žaisti greta kito vaiko, stebi, kaip šis mėgdžioja jo kalbėjimą, judesius, veiksmus, ir pats jį mėgdžioja. - Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamosi bendrai.
	4–5 metai	- Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytas bendras veiklas ir jas plėtoja, pats inicijuoja pokalbius ir bendras veiklas su suaugusiuoju. Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus. Padedant mokytojui palaukia savo eilės, dalinasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. - Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, tariasi. Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, drauge siekia to paties tikslo, priima bendrus sprendimus; skolina, keičiasi, dalinasi priemonėmis ir žaislais, ruošia ir kitiems dovanoja gimtadienio dovanas. Noriai ką nors veikia su vaikais iš kitos socialinės, kalbinės, kultūrinės aplinkos. Pats ar kartu su kitais randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos. - Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradeda tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus.
Gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Veikdamas kartu su kitais pastebi vieną kitą akivaizdų savo ir kito (vaiko, suaugusiojo) išvaizdos, pomėgių, kalbos panašumą ar skirtumą ir skirtingais būdais tai parodo.

		- Veikdamas kartu su kitais pastebi ir pasako keletą savo ir kitų vaikų ar suaugusiųjų asmeninių savybių, interesų, gebėjimų panašumų bei skirtumų. - Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai.
Gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo. - Stengiasi atlikti mažus įsipareigojimus grupei, dėl kurių susitariama. Stengiasi elgtis vadovaudamasis įgytu supratimu apie savo ir kitų teises bei pareigas grupėje. - Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.
Pasiekimų sritis. PROBLEMŲ SPRENDIMAS		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.		
Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsversto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą	2–3 metai	- Susidūręs su nauja, neįprasta situacija padedamas suaugusiojo sutelkia dėmesį į problemą. - Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė.
	4–5 metai	- Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą. - Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus. - Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti.
Gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti	2–3 metai	- Pritaiko jau žinomus veikimo būdus. Nebijo bandyti, pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai ir išbando jų taikomus būdus. - Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
	4–5 metai	- Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą, bandymus. Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo

		rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą. - Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. - Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariausi su kitais, siūlo ir priima pagalbą.
Gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes	2–3 metai	- Stebi savo taikomų veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti. - Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą.
	4–5 metai	- Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia. - Spręsdamas problemą samprotuoja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip. - Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.

Ugdymo(si) sritis „AŠ KALBŲ PASAULYJE“	
Turinio aspektai	• Žodinės ir nežodinės kalbos supratimas. • Kalbinė raiška. • Kalbų įvairovės suvokimas. • Kalbinės tapatybės formavimasis.
Ugdymo(si) srities paskirtis	Plėtoti kalbų supratimą, kalbinę raišką, skaitmeninį sumanumą, meninę raišką, aplinkos pažinimą. Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis, emocijų suvokimo ir raiškos, žaidimo gebėjimus.
Siekiami gebėjimai	• Klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, plėsti žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, vaizdinės informacijos suvokimą, padėti įgyti rašytinės raiškos pradmenis. • Ugdytis vaikų kalbinės raiškos, bendravimo ir komunikacijos gebėjimus, apimančius žodinę ir nežodinę raišką, padėti įgyti rašytinės raiškos pradmenis. • Nuostata tapatintis su savo šalies kalba ir kultūra, susipažinti su kalbų įvairove, ugdyti(s) kalbų įvairovės suvokimą, vertybines nuostatas, susijusias su įvairialypiais kultūriniais ir kalbiniais kontekstais, plėtoti kalbinę, tautinę ir pilietinę tapatybę.
Pasiekimų sritys	• Skaitmeninis sumanumas. • Kalbų supratimas. • Kalbinė raiška.
Pasiekimų sritis SKAITMENINIS SUMANUMAS	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.	
Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.	

Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones	2–3 metai	- Susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudo, liečia, purto ir kt. siekdamas efekto. - Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas.
	4–5 metai	- Atliepia, komentuoja įvairiomis formomis (vaizdo, garso įrašai, animacijos) pateikiamą informaciją. Vartoja kai kuriuos su technologijų naudojimu susijusius žodžius, pasakoja apie interaktyvią knygelę, programėlę, žaidimą. - Mokytojo padedamas ir prižiūrimas naudojami įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai. - Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis.
Elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas	2–3 metai	- Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas.
	4–5 metai	- Mokytojo padedamas naudoja skaitmeninį fotoaparata savo patirčiai ir aplinkiniam pasauliui fiksuoti, pradeda naudoti paprastas programėles piešimui, garsui, vaizdai įrašyti ir paleisti. - Naudoja įvairias technologijas (fotografavimą, skaitmeninį piešimą, garso įrašų darymą) skaitmeniniam turiniui kurti. - Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu.
Veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti	2–3 metai	- Pradeda laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.
	4–5 metai	- Supranta ir atlieka grafiniais simboliais ir objektais žymimas komandas. - Dėlioja vaizdiniais simboliais ar objektais pateiktas komandas, sudarydamas rišlią veiksmų seką. Nusako, kaip nuosekliai, žingsnis po žingsnio pavyko pasiekti rezultatą. Išbando užrašytas veiksmų sekas žaidybiniame programavimo aplinkoje. - Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradeda suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką.
Saugus naudojimas išmaniaisiais	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Mokytojui prižiūrint ir padedant bando su kitais bendrauti skaitmeninėmis technologijomis.

		- Paaškina ir suaugusiojo padedamas laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių. - Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.
<i>Pasiekimų sritis. KALBŲ SUPRATIMAS</i>		
Vertybinė nuostata. Domisi žodiniais ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą.		
Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką	2–3 metai	- Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių.
	4–5 metai	- Išklauso, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas įvairiose komunikacinėse situacijose; supranta ir reaguoja į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus; atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba. - Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį; stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. - Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinimus, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių.
Gebėjimas suprasti įvairiomis formomis simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine	2–3 metai	- Reaguoja į žodžių skambesį ir pasikartojamumą, kontrastingus garsus, spalvas, formas, dydžius, judesius. - Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolinių paveikslėlių, ženklų prasmę
	4–5 metai	- Supranta tą pačią mintį, idėją, jausmą, išreikštą skirtingais būdais: vaizdiniu arba garso kūrinio, kūno kalba, žodine ir simboliškai raiška. - Atpažįsta, kokie atskiri raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. - Atpažįsta, kokie integruoti raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį.
Domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais	2–3 metai	- Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų; pats varto ir žiūrinėja knygeles, parodo suaugusiojo įvardytus objektus paveikslėliuose; stebi rašančiuosius, bando palikti ženklus popieriuje, smėlyje. - Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais.

	4–5 metai	- Domisi rašytinės kalbos elementais ir atkreipia dėmesį į juos savo aplinkoje; atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę; vaizduoja, kad skaito knygą, iš paveikslėlių supranta arba prisimena knygos turinį. - Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis; atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę; iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius, pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas. - Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis.
<i>Pasiekimų sritis. KALBINĖ RAIŠKA</i>		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.		
Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį	2–3 metai	- 2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas.
	4–5 metai	- 3–5 žodžių vientisiniais sakiniais kalba pats sau ir kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, kreipiasi, tariasi, laikydamasis elementarių kalbinio bendravimo normų; kalba ir pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė; taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos garsų; dažniausiai taisyklingai vartoja gramatines žodžių formas, prielinksnius, žodžius derina. - Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja; laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių; pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur; bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. - Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai

		pradedą, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju.
	2–3 metai	- Domisi laimomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas.
Gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones	4–5 metai	- Deklamuoja trumpus eilėraščius arba eilėraščių fragmentus, padedamas pasakoja trumpas pasakas, istorijas, žinomų knygų turinį, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika; klausia ir atsako į klausimus apie pagrindinius istorijos veikėjus ar įvykius, apie tai, kas patinka ar nepatinka knygoje ar pasakojime; aktyviai dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose pereidamas nuo vieno kalbėjimo būdo prie kito. - Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas; papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą; geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą. - Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų.
Gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinėmis raiškos formomis	2–3 metai	- Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, paišalioja, palikdamas ženklus.
	4–5 metai	- Domisi galimybe rašyti (ranka, kompiuteriu, planšetiniu kompiuteriu), bando kopijuoti matomus simbolius, raides, skaičius; raides ir simbolius pradeda naudoti įvairioje veikloje. - Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides, simbolius ar žodžius; kuria savo ženklus ir simbolius; braižo ir aiškina paprastus planus, schemas. - Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.

Ugdymo(si) sritis „ TYRINĖJU IR PAŽISTU APLINKA “	
Turinio aspektai	• Mane supantys daiktai. • Gyvybė, skaičiavimas ir modeliavimas. • Matematiniai erdvės tyrinėjimai. • Skaitmeninių technologijų pasaulis.
Ugdymo(si) srities paskirtis	Plėtoti daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimą, matematinį mąstymą, skaitmeninį sumanumą, kalbų supratimą, tyrinėjimą, problemų sprendimą, mokėjimą mokytis. Ugdymo(si) veiklos skatina žaidimo, kūrybiškumo, emocijų suvokimo ir raiškos gebėjimus.
Siekiami gebėjimai	• Nuostata pažinti aplinkos daiktus, jų savybes ir paskirtį ir, remiantis jų vieta aplinkoje, orientuotis erdvėje.

	• Siekis tyrinėti artimosios aplinkos gamtos objektus ir reiškinius, susipažinti su svetur egzistuojančios gyvybės įvairove ir padėti suprasti, kad gyvybė turi poreikių. • Domėjimasis atrasti skaičių pasaulį, plėtoti jų supratimą apie skaičiavimo būdus ir jų taikymą savęs ir aplinkos pažinimui, problemų sprendimui. • Suvokimo plėtojimas apie matematinius būdus erdviniams objektams pažinti ir įvairias išraiškos galimybes savo pastebėjimams apie jų formą, dydį (ilgį, tūrį), masę, padėtį ir judėjimą tam tikra kryptimi apibūdinti. • Skaitmeninio raštingumo ir informatinio mąstymo pradmenų įgijimas.
Pasiekimų sritys	• Tyrinėjimas. • Aplinkos pažinimas. • Matematinis mąstymas. • Mokėjimas mokytis.
Pasiekimų sritis. TYRINĖJIMAS	
Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.	
Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai
Gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti	2–3 metai - Prašo ar parodo, koks daiktas domina, ką norėtų paliesti, tyrinėti, žaisti, ką klausyti. - Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta.
	4–5 metai - Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato tiriamosios veiklos eigą, rezultatus. Atskleidžia savo interesus, tikslingai keldamas klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos bei žmogaus sukurtus objektus, reiškinius, jų požymius. Domisi nedaiktinių reiškinių (pvz., garsų, judesių) paskirtimi ir estetika. - Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi.
Gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones	2–3 metai - Išbando naujus tyrinėjimo būdus; tyrinėdamas pasitelkia visus pojūčius: stebi, liečia, uosto, ragauja, klausosi; tyrinėja savo kūną ir jo galimybes, skirtingas medžiagų faktūras, išbando žaislus ir daiktus. - Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus.
	4–5 metai - Tyrinėdamas aplinkos objektus ir reiškinius, savo ir kitų veiklos elementus, temas ir siužetus, remiasi patirtimi ir vaizduote. Padedamas pasirenka eksperimentavimui reikalingas priemones ir medžiagas. - Stebėdamas, eksperimentuodamas išsiaiškina objektų požymius, medžiagų savybes, skaidydamas ir jungdamas aiškinasi objektų sandarą.

		išbandydamas atranda objektų paskirtį, lygindamas ir gretindamas ieško panašumų ar skirtumų tarp objektų ir reiškinių, įžvelgia ryšį tarp objekto sandaros ir paskirties. - Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui.
Gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus	2–3 metai	- Naujus tyrinėjimo būdus ir patirtis spontaniškai pradeda naudoti kituose kontekstuose. - Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką išitraukia į tyrinėjimo veiklas; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatai rodo kitiems.
	4–5 metai	- Pasako, ką veikė, ką atrado; įvardija, kokias priemones ar medžiagas pasirinko tyrinėjimui. - Paaiškina, kad tyrinėjant su daiktais, medžiagomis, augalais, gyvūnais reikia elgtis atsargiai; kalbėdamas apie tyrinėjimą remiasi jo rezultatais; apibūdina tyrinėjamų objektų požymius, panašumus ir skirtumus; savo stebinius palygina su kitų stebiniais, kartais susieja skirtingus pastebėjimus. - Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.
<i>Pasiekimų sritis. APLINKOS PAŽINIMAS</i>		
Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.		
Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką	2–3 metai	- Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos žmones, jų veiksmus, aplinkoje esančius daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių buitinių (šukos, šaukštas) ir kultūrinių (būgnai, knyga) daiktų paskirtį ir jais naudojasi. - Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai išitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai).
	4–5 metai	- Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas, pastebi jų pasikeitimus. Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą. Išitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu. - Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje

		yra jo ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, dailės studiją). Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka. - Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukuriamų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyveno, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti.
Gebėjimas pažinti gamtinę aplinką	2–3 metai	- Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslūs jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija).
	4–5 metai	- Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis), nusako akivaizdžius jų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus, samprotauja, kas būdinga metų laikams. - Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, išvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojinga stebėti iš arti (ugniakalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai. Išvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedama suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Išvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais.
Pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka	2–3 metai	- Parodo patinkantį augalą, gyvūną, kultūrinės aplinkos daiktą. - Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais.
	4–5 metai	- Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius (išjungia šviesą). Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje. - Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais.

		- Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradedą jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje.
<i>Pasiekimų sritis. MATEMATINIS MĄSTYMAS</i>		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.		
Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis	2–3 metai	- Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu. Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnį nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“. - Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram.
	4–5 metai	- Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, 4, 5, atpažįsta atitinkamus skaitmenis. Skaičiuoja daiktus, jų kiekį susieja su skaičiumi. Žymi, skaičiuoja stebimus objektus, padedamas mokytojo radinius pateikia grafine išraiška (lentele, piktograma). Palygindamas kiekius, taiko atitikimo arba nuoseklaus skaičiavimo strategijas, supranta, ką reiškia „vienu daugiau“ („mažiau“), „tiek pat“ („lygu“). - Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 9, juos parašo skaitmenimis, susieja su daiktų skaičiumi. Palygina rinkinių iki 5 daiktų kiekviename kiekius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose, 4 ar 5 daiktų rinkinį išskaido į dvi grupes daugiau nei vienu būdu (0 ir 4, 1 ir 3 ar 2 ir 2). - Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendžiamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks.
Mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas	2–3 metai	- Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. - Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“. - Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris

		iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan.
	4–5 metai	- Atrenka vienodo ilgio, aukščio, pločio, tūrio daiktus. Dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis ir pan.). - Kai dydžių negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą (sutartinį matą). Kelių dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias ir pan.). Nematoduodamas gali pasakyti, kuris iš dviejų pažįstamų objektų sunkesnis, aukštesnis. - Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliame jų skirtume apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Atrenka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja.
Geometrinių modelių pažinimas	2–3 metai	- Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.). - Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį.
	4–5 metai	- Parodo, kurie artimoje aplinkoje esantys daiktai savo forma primena skritulį, kvadratą, rutulį ar kubą. Pagal vieną savybę (požymį) klasifikuoja ir rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančių objektų rinkinius. - Atpažįsta skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, bando šias figūras apibūdinti, palyginti. Susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje. - Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reikėtų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.
Vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas, geometrinių modelių pažinimas	2–3 metai	- Kopijuoja dviejų elementų seką (vaizdines, garsines, judesio).
	4–5 metai	- Kasdienėse veiklose pradeda vartoti žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja 2–3 matomus daiktus. Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją nukopijuoja, pratęsia 1–2 elementais iš bet kurios pusės. - Popieriaus lape atvaizduoja kelių matomų daiktų išdėstymą, apibūdina jų vietą, padėtį vienas kito atžvilgiu. Juda žodžiu nusakyta ar rodyklėmis pažymėta kryptimi. Atranda dviejų pasikartojančių elementų grupę sekoje, sukuria tokio paties modelio seką iš kitų elementų.
Pasiekimų sritis. MOKĖJIMAS MOKYTIS		
Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.		

Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą	2–3 metai	- Ieško naujų įspūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais. - Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą.
	4–5 metai	- Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino. - Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. - Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti.
Pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą	2–3 metai	- Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuklę). - Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą.
	4–5 metai	- Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. Pradeda numatyti ir atsirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. - Numato kelis žingsnius tikslui pasiekti ir juos įgyvendina. - Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka.
Gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą	23 metai	- Kartoja spontaniškai pasiektą rezultatą. - Siekia išgauti norimą rezultatą. - Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta.
	4–5 metai	- Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau. - Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant iškylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus. - Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą.
Gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatus	2–3 metai	- Emocijomis reaguoja į atliekamus veiksmus, veiklas. - Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu. - Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.
	4–5 metai	- Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė. - Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau. - Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultatus, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.

Ugdymo(si) sritis „ KURIU IR IŠREIŠKIU “	
Turinio aspektai	• Žaidimo raiška. • Muzikos raiška. • Šokio raiška.

	• Dailės raiška. • Teatro raiška.
Ugdymo(si) srities paskirtis	Plėtoti estetinį suvokimą, meninę raišką, gebėjimą žaisti, kūrybiškumą, tyrinėjimą, emocijų suvokimą ir raišką. Ugdymo(si) veiklos taip pat skatina aplinkos pažinimą, kalbų supratimą, kalbinę raišką, problemų sprendimą, santykius su suaugusiaisiais ir bendraamžiais, mokėjimą mokytis.
Siekiami gebėjimai	• Siekis žaismingai reikšti savo emocijas patirtis ir įspūdžius kuriant ir įvaldant įvairias žaidimo formas ir būdus. Žaisdamas vaikas ugdomi savitus žaidybinius gebėjimus ir plėtoja vaizduotę, kūrybiškumą, stiprina improvizacinius įgūdžius, ugdomi simbolinį mąstymą ir socialinio bendravimo vertybinius pagrindus. Per žaidimus vaikai drauge konstruoja vaikų kultūrą. • Nuostata tyrinėti garsų ir muzikos pasaulį, pažinti muzikos vertingumą, išbandyti įvairias muzikinės raiškos priemones ir būdus. Muzikinė veikla pratina girdėti, atkartoti dainuojant ir muzikuojant, kurti, siekti meistriškumo, ugdyti drausmingumą, suteikia saviraiškos galimybę, padeda patirti bendrumo jausmą muzikuojant drauge, gilina estetinį suvokimą. Per dainas, muzikinius žaidimus, ratelius ir kitokią muzikinę raišką vaikai susipažįsta su savo ir kitų tautų kultūros pavyzdžiais. • Siekis tyrinėti savo kūno judesių galimybes, plėtoti motorinių judesių ir kinestetinį intelektą, gerinti kūrybinį ir kritinį mąstymą, pasitikėjimą, ištvermę ir toleranciją. Šokant atrasti galimybes derinti laisvą judesį ir ritminius pratimus, susipažinti su liaudies rateliais, įvairiais šokio žanrais, mėginti kurti choreografines kompozicijas, puoselėti judesių kultūrą, estetinį skonį ir pagarbą vienas kitam. • Noras vizualinės raiškos priemonėmis vaikams išreikšti save, savo jausmus, emocijas, potyrius, savo pasaulio matymą ir supratimą apie tam tikrus reiškinius, plėtoti vaizdinį ir erdvinį mąstymą, kūrybingumą. Dailės raiška padeda atrasti ir plėtoti vaikų autentišką vaizdavimo stilių. • Siekis tyrinėti ir pažinti teatrinių raiškos formų įvairovę, patiems išbandyti skirtingas teatrinės raiškos priemones. Vaidybinės improvizacijos pasitelkiant savo kūno judesius, muzikavimą, spontanišką dainavimą bei kuriant improvizacinius teatro vaidinimus sau ir draugams, plėtoja vaikų kūrybiškumą ir pagilina estetinį pasaulio pažinimą teatro meno formomis.
Pasiekimų sritys	• Estetinis suvokimas. • Meninė raiška. • Kūrybiškumas. • Gebėjimas žaisti.
Pasiekimų sritis. ESTETINIS SUVOKIMAS	
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrįsi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.	
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai

Nusiteikimas estetišiems potyriams ir džiaugsmui	2–3 metai	- Atviras naujiems potyriams, džiaugiasi įsitraukęs į naujas raiškos formas. - Skirtingai reaguoja į gamtos ir žmogaus sukurtus objektus bei reiškinius, intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. - Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius.
	4–5 metai	- Džiaugiasi, gėrasi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia, su nuostaba stebi gamtos ir aplinkos grožį. - Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais. - Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti.
Aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei	2–3 metai	- Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytą judesio raišką, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius, gamtos objektus ir reiškinius, jais stebisi. - Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu).
	4–5 metai	- Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas įvairaus pobūdžio meno kūrinius, natūraliai priima stilių ir žanrų įvairovę. Atkreipia dėmesį į kūrinių ypatumus: spalvų, judesių, garsų įvairovę, muzikos, šokio nuotaiką. - Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). - Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška.
Jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimo prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais	2–3 metai	- Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.
	4–5 metai	- Pasako savo išpūdžius, nuomonę apie išklaustą muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius; pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę. - Demonstruoja savitą estetinį skonį. Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. - Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.
Pasiekimų sritis. KŪRYBIŠKUMAS		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.		

Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškumas išbandymams atkartojimams	2–3 metai	- Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į aplinkoje esančius pažįstamus ir naujus vizualius ir garsinius stimulus. - Žaismingai, neįprastais būdais tyrinėja daiktus, garsus, judesius, kvapus, skonius. - Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo.
	4–5 metai	- Veikdamas pasitelkia vaizduotę. Pastebi, išbando, kaip įvairios medžiagos, priemonės ir daiktai gali būti naudojami skirtingais būdais siekiant kūrybinio rezultato. - Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. Neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones ir kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo ir veiklos srityse. - Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus.
Kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas), komponavimas ir interpretavimas	2–3 metai	- Išgauna, komponuoja patikusius garsus, judesius, veiksmus, objektus, atrasdamas naujus veikimo būdus. - Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus.
	4–5 metai	- Įprastus veikimo būdus papildo naujais netikėtais judesiais, garsais, pasakojimu, grafinais vaizdais, keičia objektų konstrukcijas, paskirtį. Žaisdamas prisiima menamus vaidmenis, kuria siužetus, spontaniškai keičia žaidimo taisykles. - Autentišką pasaulio matymą išreiškia įvairiais būdais, keičia, pertvarko savo kūrybines idėjas, siūlo kelis jų variantus. - Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina.
Savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas	2–3 metai	- Teikia pirmenybę tam tikrai kūrybinei veiklai, ilgiau įsitraukdamas į tai, ką mėgsta. - Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.
	4–5 metai	- Pasako, kodėl jam patinka tam tikras kūrinys. Pasirenka kurti vienokiu ar kitokiu būdu, renka mėgstamas veiklas ir veikimo būdus. Domisi tuo, ką veikia, kuria kiti vaikai. - Supranta ir nusako konkretaus savo kūrinio paskirtį. Pasakoja apie tai, ką sukūrė. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, paaiškina, kas jam svarbu ir įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai, apie pasirinktus kūrybos būdus, medžiagas, priemones.

*Pasiekimų sritis. **GEBĖJIMAS ŽAISTI***

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.

Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.

Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
Gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais	2–3 metai	- Pamėgdžioja suaugusįjį, siekia jo dėmesio ir palaikymo, džiaugiasi bendrais žaidimais, juos nuolat kartoja. Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas, turi savo bendravimo kalbą. - Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais.
	4–5 metai	- Žaisdamas su kitais stengiasi derinti žaidybinius veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti. - Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnes 3–5 vaikų grupes. Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir sprenddami konfliktus. - Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis.
Gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę	2–3 metai	- Drąsiai juda erdvėje, tyrinėja supančią aplinką, eksperimentuoja su įvairiais žaislais ir daiktais. - Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui.
	4–5 metai	- Drauge su kitais tikslingai kuria žaidimo erdvę, pritaiko vietą, atsirenka žaidimui reikalingas priemones, žaislus. - Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmais. - Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus.
Gebėjimas kurti žaidimo siužetą	2–3 metai	- Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą.
	4–5 metai	- Individualiai, dviese, trise žaidžia nesudėtingus režisūrinius ir vaidmenų žaidimus. Kuria išplėtotas pažįstamas kasdienės socialines situacijas siedamas kelis ar daugiau įvykių. - Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius siužetinius vaidmenų žaidimus. Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais. - Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu.
Gebėjimas žaisti laikytis taisyklių	2–3 metai	- Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.

	4–5 metai	- Geba laikytis žaidime prisiimto vaidmens, siekia tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas, turi mėgstamą vaidmenį. - Nesunkiai geba laikytis siužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių. - Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.
Pasiekimų sritis. MENINĖ RAIŠKA		
Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.		
Esminiai gebėjimai. Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.		
Pasiekimų srities dėmenys	Pasiekimai	
DAILĖS POSKYRIS		
Tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas	2–3 metai	- Noriai čiumpa įvairias vizualinės raiškos priemones: rašiklius, tešlą, dažus ir pan. Atkreipia dėmesį į pėdsakus, kuriuos palieka spontaniškai veikdamas su priemonėmis ir medžiagomis. - Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais.
	4–5 metai	- Noriai, drąsiai išbando naujas vizualinės raiškos priemones, medžiagas, jas tyrinėja. - Tyrinėja skirtingų technikų naudojimo vienam kūrybiniam darbui sukurti galimybes: tapo, piešia, aplikuoja, lipdo, konstruoja ar pan. - Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (gratažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
Raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais	2–3 metai	- Žaidžia grafinės raiškos priemonėmis, išgaudamas skirtingus pėdsakus: taškus, įvairių krypčių brūkšnius, linijas. - Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“.
	4–5 metai	- Grafiškai pavaizduoja skirtingas linijas (storas, plonas, vingiuotas ir pan.), skirtingo dydžio dėmes, formas. Pradedą kurti objektų vaizdus. - Pradedą planuoti kūrybinį procesą: pasirenka norimas priemones, medžiagas, numato proceso eigą, kurią veikdamas gali keisti. Piešia, tapo, modeliuoja, lipdo erdvinius kūrinius, jungia skirtingas formas į bendrą objektą. Išbando skaitmenines programėles kaip kūrybos įrankį (piešti, fotografuoti). - Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį

		sumanytą, nuosekliai bando jį įgyvendinti; įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.
Menų kalbos vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas	2–3 metai	- Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmais, sava kalba. Pradedą rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas.
	4–5 metai	- Komentuoja savo ar kitų sukurtus grafinius ir erdvinius kūrinius, tai, ką sukūrė, papildo pasakojimu. Turi savo mėgstamas priemones, spalvas, kurioms teikia pirmenybę. - Pastebi ir komentuoja kitų kūrybą, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas dailės sąvokas. Grožisi savo ir kitų kūriniais, savaip perkelia matytas vizualias idėjas į savo kūrybą. - Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.
MUZIKOS POSKYRIS		
Tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas	2–3 metai	- Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; paskatintas kūnu išgauna garsus, išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos.
	4–5 metai	- Aiškiai skiria kalbėjimą nuo dainavimo, tyrinėja savo balso galimybes. Tyrinėja įvairesnius garso išgavimo būdus pasitelkdamas kūno perkusiją, gamtos medžiagas, muzikos instrumentus ir kitus daiktus; skanduoja, ploja, išbando sudėtingesnius judesius. - Žaisdamas, tyrinėdamas skiria ir palygina vokalinėje bei instrumentinėje muzikoje naudojamus kontrastus (aukštai – žemai, garsiai – tyliai, ilgas – trumpas, linksmas – liūdnas). Tyrinėja tembrus, kuriuos išgauna įvairesniais muzikos instrumentais ir kūno perkusija. - Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais.
Raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais	2–3 metai	- Imituoja kai kuriuos pažįstamus melodinius ir ritminius darinius. Atkartoja dainų fragmentus, ypač pasikartojančius žodžius ar frazių pabaigas; praktikuoja savos kūrybos spontanišką ariosą dainavimą, kuriame yra reguliaraus ritmo pulso požymių. Dėmesingai klauso trumpų muzikos kūrinių ir reaguoja judesiu, ritmiškai ploja, trepsi, pagroja mušamaisiais instrumentais. - Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Spontaniškai dainuoja ariosą dainas, kuriose platesnis diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išminktų dainų. Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. Juda (su priemonėmis ir be jų)

		klausydamas ir kurdamas. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius.
	4–5 metai	- Individualiai ir su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas dažniausiai tiksliai intonuodamas. Improvizuoja vokales melodijas, įgaunančias struktūrinių muzikos savybių. Instrumentais ar kūno perkusija groja nustatytu pulsu ir pakartoja trumpus ritminius bei melodinius darinius. Judesį derina su dainavimu, ritmišku skandavimu, judesiais atliepia muzikos nuotaiką, tempą ir stilių. Dėmesingai klausosi platesnio muzikinio repertuaro. Padedamas fiksuoja savo muzikines kūrybines idėjas grafiniais piešiniais. - Atlieka įvairių dainų repertuarą. Dažniausiai taisyklingai intonuoja garso aukštį, taisyklingiau artikuliuoja, pradeda valdyti kvėpavimą. Atsako dainuodamas aidu. Judesiu parodo ritmo ir melodijos ypatumus (garso trukmę, garsumą, aukštį, melodijos slinktį ir kontūrą, ritmo pulsą). Veiklos metu spontaniškai improvizuoja balsu. Instrumentais ar kitomis garsą skleidžiančiomis priemonėmis išreiškia idėjas ar nuotaikas, kuria ir atlieka pritarimus eilėms, smulkiajai tautosakai, muzikos įrašui ar gyvai skambančiai muzikai. Fiksuoja savo kūrybines idėjas grafiniais simboliais. - Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus.
Menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas	2–3 metai	- Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmi – liūdnei). Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. - Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje.
	4–5 metai	- Keliais žodžiais aiškina muzikos reiškinius (melodija, pritarimas, tempas, nuotaika ir pan.), atskiria, ar garsai, dariniai ir melodijos yra tokios pačios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtą muziką. Teikia pirmenybę kai kuriems muzikos kūriniams, mėgaujasi muzikavimu, pradeda laikytis muzikos klausymo, dalyvavimo koncertuose, projektuose taisyklių. - Vartoja kai kurias dažnai girdimas ir jam suprantamas muzikines sąvokas, pagal kriterijus atranda akivaizdžius muzikos kūrinių panašumus ir skirtumus. Pavadina keletą muzikos instrumentų, atpažįsta kai kuriuos tembrus. Muzikuodamas su kitais vaikais klausosi, kaip jo indėlis dera su kitais. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius apie klausomus kūrinius ar atlikimą. Pasiūlo, kaip savo mokykloje ar už jos ribų panaudoti patirtas ar sukurtas muzikines idėjas. - Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Išklauses muzikos kūrinį trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus,

		aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. Dalinasi įspūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką.
ŠOKIO POSKYRIS		
Tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines formas ir priemones	2–3 metai	- Tyrinėja judėjimo kryptis, atlieka keletą skirtingų judesių stovėdamas vietoje, persikeldamas erdvėje; šoka naudodamas priemones. - Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves.
	4–5 metai	- Tyrinėja šokio tempą, ritmą, judesių derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Bando išreikšti judėjimui būdingas savybes: tėkmę (tęstinė, pulsuojanti), erdvę (asmeninė ir bendra), svorį (sunkiai, lengvai), laiką (greitai, lėtai). Išbando naujus šokio judesius: šokinėja abiem kojomis, šuoliuoja pristatomuoju žingsniu, šokuoja keisdamas kojas. - Tyrinėja ir atranda naujus judesių derinius, padedančius išreikšti judėjimui būdingas savybes; generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui, atranda naujas savo kūno judėjimo galimybes. - Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius.
Raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais	2–3 metai	- Mėgdžioja matytus ir patirtus žaidinimų judesius, atlieka ritmiškus, į šoki panašius judesius, derina dviejų natūralių judesių seką (bėga, sustoja; linguoja, mojuoja). - Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyta kryptimi koordinuotai judėti su kitais. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas.
	4–5 metai	- Juda rateliu dešinėn ar kairėn, pirmyn, atgal, įsivaizduojama linija. Šoka ritmiškai, reaguoja į muzikos pasikeitimus, šokdamas valdo savo kūną. Improvizuodamas panaudoja atrastus naujus judėjimo būdus; kuria ir prisimena savo sukurtą trijų keturių natūralių judesių sekos šoki. - Šoka sukamuosius ratelius poroje. Šokdamas išlaiko pusiausvyrą, reguliarų ir gilų kvėpavimą. Kuria šokio kompozicijas iš penkių šešių skambančiai muzikai tinkamų judesių, derindamas judesius stovint vietoje ir keičiant padėtį erdvėje. - Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiui būdingas ypatybes. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurtą šokio eigą.
Menų kalbų vertinimo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas	2–3 metai	- Pasirenka patinkančius judėjimo būdus; judesiu pradeda vaizduoti gyvūnus; stebi kitus ir pradeda šokti kartu su jais. - Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais.
	4–5 metai	- Laikosi sutartų šokio kultūros taisyklių. Kalba apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. Derina šokio kalbą su kitais raiškos būdais.

		- Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus. Paaiškina sutartas šokio kultūros taisykles, reiškia nuomonę apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. - Apibūdina savo atlikto, sukurto ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šokį savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų.
TEATRO POSKYRIS		
Tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines formas ir priemones	2–3 metai	- Žaisdamas reiškia poreikius ir skirtingas nuotaikas, tyrinėja savo kūno ir balso galimybes. - Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas.
	4–5 metai	- Vaidmenų žaidimų metu tyrinėja pažįstamas socialines situacijas, girdėtų pasakų epizodus, sąmoningai pasirenka patrauklius vaidmenis. - Tyrinėja pasirinkto personažo savybes, pasiūlo jų raiškos galimybes. - Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis.
Raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais	2–3 metai	- Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones.
	4–5 metai	- Kurdamas vaidmenį naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, pradeda kurti dialogą tarp veikėjų, siūlo idėjas, naudoja grupėje esančias priemones: lėles, kaukes, kostiumų detales. - Režisūriniuose ir siužetiniuose vaidmenų žaidimuose pradeda tiksliai kurti dramatiškas situacijas per personažų susidūrimus, neįtikėtinus įvykius, improvizuotus dialogus; kurdamas vaidmenį pasitelkia įvairių rekvizitą, grimą, muzikavimą, šokį. - Kuria lėlių, šokio, dramos, operos spektaklius kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja bendraudamas su jų kuriamais veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose prisiima skirtingus vaidmenis.
Menų kalbų vertinimo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas	2–3 metai	-
	4–5 metai	- Dalinasi savo teatine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.

V. VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO(SI) TĖSTINUMAS

Pedagogai, siekdami vaikų ugdymo(si) pažangos kaupia, dokumentuoja, interpretuoja pasiekimų įrodymus. Pažangos stebėseną ir dokumentavimą yra svarbūs elementai, siekiant

užtikrinti ugdymo(si) tęstinumą skirtingose amžiaus tarpsniuose, pereinant į priešmokyklinį ugdymą bei išgyvenant sėkmės jausmą. Vaikų pažangos stebėsenos tikslas – tikslingai planuoti ugdymo(si) turinį, šalinant ugdymo(si) barjerus, lanksčiai pritaikant ugdymo(si) aplinkas, kuriant žaidybines, patyrimines situacijas ugdyti vaikų gebėjimą įsivertinti savo veiklą, elgesį bei darbus, mokyti pastebėti kitų vaikų elgesį, veiklą ir jautriai atsiliiepti.

5.1. Pažangos stebėseną

Siekdami kryptingai planuoti ir veiksmingai įgyvendinti lankstų bendrą vaikų grupės ugdymo(si) procesą, geriau pažinti kiekvieną vaiką ir numatyti jo ugdymo(si) perspektyvą, skatinti individualią vaiko ugdymosi pažangą – pedagogai vykdo nuolatinę vaiko pažangos stebėseną.

Didžiausias dėmesys yra skiriamas nuolatiniam **formuojamajam stebėjimui** ir paremiančio grįžtamojo ryšio teikimui. Vaiko pažangos stebėjimui ir paramos poreikio identifikavimui bei ugdymo kokybės įsivertinimui naudojamas **apibendrinamasis vertinimas**.

Formuojamasis stebėjimas vykdomas viso ugdymo proceso metu, fiksuojant vaikų pasiekimus, kurių pedagogas numatė siekti savaitės ugdymo(si) plane. Nuosekliai interpretuodamas stebėjimo duomenis, mokytojas vertina taikomų pedagoginių strategijų ir metodų, sukurtos aplinkos, paramos ir pagalbos vaikams poveikį kiekvieno vaiko pažangai. Fiksuojami ir kiti pastebėti svarbūs vaiko pasiekimai. Įrodymai apie vaikų pažangą gali būti renkami fotografuojant, filmuojant, užrašant, kaupiant vaiko veiklos produktus. Dėl konkrečių stebėjimo fiksavimo formos ir metodų (pvz., lapelių metodas, protokolavimas, „Grindų knygos“ metodas, vaikų aplankai, vaikų minčių ir paaiškinimų transkripcijos, garso įrašai, piešiniai ir kūrybiniai darbai, minčių žemėlapiai, teminiai dienoraščiai, grupės diskusijų su vaikais fiksavimas, tėvų atsiliepimų fiksavimas, individualių pokalbių su vaikais užrašai ir kt.), tariausi grupės komanda. Fiksavimo ir apibendrinimo formos lanksčiai kinta, atsižvelgiant į grupės mokytojų įgūdžius taikyti konkretų metodą, išteklių panaudojimo efektyvumą, tėvų poreikius, vaikų grupės specifiškumą, mokyklos susitarimus. Formuojamojo vertinimo metu mokytojai fiksuoja:

- *ką vaikas jau geba;*
- *ko ir kaip mokosi;*
- *kokia jo pažanga atskirose pasiekimų srityse, atskleidžiant potencialias jo galias ir švietimo pagalbos poreikį;*
- *vaiko sąveiką su ugdytojais ir kitais vaikais.*

Formuojamojo vaiko pažangos stebėjimo informacija grupės komandoje (mokytojai ir mokytojo, mokinio padėjėjai, švietimo pagalbos specialistai) peržiūrima, aptariama ir apibendrinama pagal poreikį, bet ne rečiau nei **kartą per dvi savaites**. Esant poreikiui, į aptarimą kviečiami švietimo pagalbos specialistai.

Raštu apibendrinta formuojamojo stebėjimo informacija naudojama tolesnio ugdymo(si) turinio planavimui, derinti vaiko, tėvų (globėjų), mokytojų, švietimo pagalbos specialistų lūkesčius dėl vaiko tolesnio ugdymo(si), siekiant visų ugdymo(si) proceso dalyvių kryptingo įsitraukimo į ugdymo(si) procesą.

Apibendrinamasis vertinimas skirtas individualiai vaiko ir vaikų grupės pažangos dinamikai stebėti ir vertinti. Jis vykdomas ne mažiau kaip du kartus per mokslo metus – paprastai nuo rugsėjo 1 iki spalio 15 d. (0–3 metų grupėje iki lapkričio 1 d.) ir nuo gegužės 1 iki gegužės 31 d. Apibendrinamojo vertinimo rezultatai fiksuojami elektroniniame dienyne „Mano dienyne“.

Mokykloje nustatyta vaikų pažangos stebėsenos sistema (žiūr. 3 paveikslą).

3 pav. Pažangos stebėsenos ratas

Su vaikų pažangos stebėsenos rezultatais tėvai (globėjai) supažindinami individualių pokalbių metu, kurie organizuojami pagal poreikį. Ne rečiau, kaip vieną kartą per mokslo metus tėvai (globėjai) kviečiami į planuotą vaiko pažangos aptarimą, kuriame pagal poreikį gali dalyvauti ir kiti ugdymo proceso dalyviai. Su tėvais (globėjais) aptariami šeimos lūkesčiai ir susitariama dėl tolesnių vaiko ugdymo(si) tikslų įgyvendinimo Mokykloje ir namuose.

Vaikų pažangos formuojamojo stebėjimo ir apibendrinamojo vertinimo dokumentai ir išvados yra saugomi pagal duomenų apsaugos reikalavimus ir tvarkomi Mokyklos dokumentų archyvavimą reglamentuojančiais vidaus tvarkos reglamentais, laikantis visų etikos reikalavimų. Dokumentai

prieinami tik tiesiogiai su vaiko ugdymu dirbantiems specialistams bei vaiko tėvams (globėjams). Vaizdo ir garso įrašai naudojami tik vidiniams ugdymo tikslams ir nėra viešinami be tėvų sutikimo.

5.2. Ugdymo(si) tęstinumas

Ikimokyklinio ugdymo programa atnaujinta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo Gairėmis, metodinės medžiagos ikimokyklinio ugdymo pedagogams „Žaismė ir atradimai“ rekomendacijomis. Programos atnaujinime dalyvavo Mokyklos mokytojai, pagalbos vaikui specialistai, tėvai. Programa peržiūrima ir vertinama nuolat, atnaujinama ne rečiau kaip kas penkerius metus. Programa atnaujinama atsižvelgiant į aktualias Mokyklos pedagogines praktikas, pedagogų ir tėvų pasiūlymus, Mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rezultatus, priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos pokyčius.

Programos ir Bendrosios priešmokyklinio ugdymo programos vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina:

- Programos ir Priešmokyklinio ugdymo programos svarbiausių ugdymo(si) principų atitikties ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si);
 - ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė: suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys, jų augimo nuoseklumas.
-